

Šolski center Srečka Kosovela Sežana, Gimnazija in ekonomska šola

Raziskovalna naloga

**LITERARNI LIKI Z
BRANJEM K
SPOZNANJEM**

Področje: KNJIŽEVNOST

Avtorici: Ajda Opara

Naja Zidar

Mentorica: Karmen Škrk

Sežana, april 2021

»So ljudje, ki berejo, in so tisti drugi.« (Mercier, str. 77)

ZAHVALA

Zahvaljujeva se mentorici Karmen Škrk, prof. slovenščine, za pomoč pri izbiri teme, potrpežljivost in pomoč pri nastajanju raziskovalne naloge in šolski knjižničarki Nataliji Mikuletič za svetovanje pri izbiri romanov. Zahvaljujeva se tudi svojim staršem, ki so naju spodbujali pri nastajanju raziskovalne naloge.

Kazalo

ZAHVALA	3
POVZETEK	6
1 UVOD.....	7
1.1 Cilji	7
1.2 Metode.....	7
1.3 Hipoteze	7
2 TEORETIČNI DEL NALOGE	8
2.1 Pomen branja	8
2.2 Biblioterapija	9
3 EMPIRIČNI DEL NALOGE	11
3.1 Bernhard Schlink: Bralec	11
3.1.1 Povzetek vsebine	11
3.1.2 Bralec in poslušalka (bralka) v romanu	12
3.1.3 Michaelov odnos do Hannine nepismenosti	13
3.1.4 Hannin odnos do lastne nepismenosti	14
3.2 Pascal Mercier: Nočni vlak v Lizbono	17
3.2.1 Povzetek vsebine	17
3.2.2 Bralec v romanu	18
3.2.3 Gregoriusovo notranje potovanje	19
3.3 Ray Bradbury: Fahrenheit 451	22
3.3.1 Povzetek vsebine	22
3.3.2 Montag postane bralec	23
3.3.3 Branje Montagovo spremeni življenje	23
3.3.4 Odziv okolice na Montagovo branje	25
3.4 Aldous Huxley: Krasni novi svet	27
3.4.1 Povzetek vsebine	27
3.4.2 Bralci v romanu	28
3.4.3 Odnos družbe do branja	30
3.5 John Green: Krive so zvezde.....	32
3.5.1 Povzetek vsebine	32
3.5.2 Hazel bere.....	33
3.5.3 Odziv okolice na Hazelino branje	34
3.6 Anna Piwkowska: Frančiška	36

3.6.1 Povzetek vsebine.....	36
3.6.2 Frančiška kot bralka.....	36
3.6.3 Frančiška kot pesnica	38
3.6.4 Frančiškini podporniki	40
3.6.5 Družinski odnosi	41
3.6.5.1 Frančiška in mama	41
3.6.5.2 Babica Eva in Frančiškina mama Nataša.....	42
3.6.5.3 Frančiška in babica	42
3.7 Roald Dahl: Matilda.....	43
3.7.1 Povzetek vsebine.....	43
3.7.2 Matilda bere	44
3.7.3 Odziv okolice na Matildino branje	45
3.7.4 Matilda se upre nasilju	47
4 ZAKLJUČEK.....	48
VIRI IN LITERATURA.....	52

POVZETEK

Raziskovalna naloga obravnava pomen in vpliv branja v romanih Bralec Bernharda Schlinka, Nočni vlak v Lizbono Pascala Mercierja, Fahrenheit 451 Raya Bradburyja, Krasni novi svet Aldousa Huxleyja, Krive so zvezde Johna Greena, Frančiška Anne Piwrowske in Matilda Roalda Dahla. V začetnem delu naloge sta predstavljena pomen branja in biblioterapija. V nadaljevanju pa so analizirani izbrani romani. V nalogi so posebej obravnavani bralci v romanih, njihova odločitev za branje in vpliv branja na njihovo življenje ter odnos bližnjih in družbe do njihovega branja.

Z nalogo smo ugotovili, da literarne osebe v romanih berejo tudi zato, ker imajo v svojem življenju težave, branje jim pomaga, da se z njimi lažje soočajo, najbližji jih pri branju praviloma spodbujajo. Nekateri med bralci v romanih pa celo literarno ustvarjajo.

Ključne besede: branje, bralec, biblioterapija, Bernhard Schlink: Bralec, Pascal Mercier: Nočni vlak v Lizbono, Ray Bradbury: Fahrenheit 451, Aldous Huxley: Krasni novi svet, John Green: Krive so zvezde, Anna Piwrowska: Frančiška, Roald Dahl: Matilda.

ABSTRACT

This research paper presents the importance and influence of reading in the following novels: The Reader by Bernard Schlink, Night train to Lisbon by Pascal Mercier, Fahrenheit 451 by Ray Bradbury, Brave new world by Aldous Huxley, The fault in our stars by John Green, Franciszka by Anna Piwrowska and Matilda by Roald Dahl. In the beginning part of the paper, the importance of reading and bibliotherapy are presented. The selected novels are analyzed in the following pages. This research deals specifically with readers in novels, their decision to read and the impact of reading on their lives, to add to that, the attitude of loved ones and society towards their reading.

With this research, we found that literary figures in novels read, because they have personal problems; reading helps them deal with them simply and effectively, those closest to them usually encourage them to read, some of the readers even created their own literature.

Keywords: reading, reader, bibliotherapy, Bernhard Schlink: The Reader, Pascal Mercier: Night Train to Lisbon, Ray Bradbury: Fahrenheit 451, Aldous Huxley: Brave new world, John Green: The Fault in Our Stars, Anna Piwrowska: Franciszka, Roald Dahl: Matilda.

1 UVOD

Pri pouku slovenščine sva se srečali z romanoma Don Kihot in Gospa Bovary, v katerih branje odločilno vpliva na razmišljanje in ravnanje naslovnih oseb. Odločili sva se, da bova proučili nekaj izbranih sodobnih romanov za odrasle in mladino, v katerih literarne osebe prav tako berejo, in sicer Bralec (Bernhard Schlink), Nočni vlak v Lizbono (Pascal Mercier), Fahrenheit 451 (Ray Bradbury), Krasni novi svet (Aldous Huxley), Krive so zvezde (John Green), Franciška (Anna Piwkowska) in Matilda (Roald Dahl). Zanimalo naju je, kako branje vpliva na njihovo razmišljanje in ravnanje, kako se na njihovo branje odziva okolica in ali zaradi branja osebe v romanih tudi same literarno ustvarjajo. V prvem delu naloge pa se nama je zdelo primerno, da predstaviva pomen branja in biblioterapijo, ki se ukvarja z zdravilno močjo knjig. Branje pomaga, da se lažje soočamo s svojimi stiskami. Pomagalo je tudi bralcem v izbranih romanih.

1.1 Cilji

Cilji raziskovalne naloge so predstaviti pomen branja in zdravljenje s knjigami (biblioterapijo) glede na to, da so izbrani romani, v katerih literarne osebe berejo, analizirati izbrane romane, jih primerjati in potrditi, delno potrditi ali ovreči spodaj navedene hipoteze.

1.2 Metode

S pomočjo strokovne literature bomo predstavili pomen branja in biblioterapijo. Prebrali bomo izbrane romane. Uporabili bomo interpretativno (razlagalno) in komparativno (primerjalno) metodo, s katerima bomo podrobneje analizirali romane. Ugotavljali bomo, kako vpliva branje na njihovo življenje, ali gre pri bralcih le za običajno branje ali pa za zdravilno branje, za katero je značilno, da se bralec aktivno vključi v miselni in emocionalni proces, ki se odvija v knjigi, in kako jih drugi sprejemajo kot bralce. Zanimalo nas bo tudi, ali bralci literarno ustvarjajo.

1.3 Hipoteze

V raziskovalni nalogi smo si zastavili naslednje hipoteze, ki jih bomo kasneje potrdili, delno potrdili ali ovrgli.

1. hipoteza: Literarne osebe v romanih berejo, ker imajo v svojem življenju težave.
2. hipoteza: Branje izboljša življenje bralcev v romanih.

3. hipoteza: Najbližji bralce v romanih pri branju spodbujajo in jih tudi zaradi branja cenijo.
4. hipoteza: Bralcem v romanih pomeni branje tudi navdih za lastno literarno ustvarjanje.

2 TEORETIČNI DEL NALOGE

2.1 Pomen branja

Branje je ena najpomembnejših dejavnosti v življenju posameznika in skupnosti. Kdor bere, tudi misli. Mislimo namreč v jeziku, jezik pa je osnovno orodje vsega človeškega in družbenega sodelovanja, zato je dobro razvita sporazumevalna zmožnost najbolj zanesljiva pot do osebnega in družbenega uspeha. Kdor bere, ta svet bolje razume in se uveljavlja (že kot otrok). Profesorica razrednega pouka Janja Murn ugotavlja: »Opažam, da imajo učenci, ki veliko berejo, bogatejši besedni zaklad, z lahkoto razbirajo razne podatke in tako samostojno pridobivajo znanje; tudi pišejo pravilneje.« Svoja življenja osmišljamo tako, da prepoznavamo zgodbe, ki so se nam zgodile in se dogajajo zdaj z nami, našimi bližnjimi in v svetu, v katerem bivamo. Ko povežemo zgodbo, začnemo razumeti smisel. (Košir, 2004) Branje ima torej veliko prednosti: širjenje besednega zaklada, izboljšanje spomina in sporazumevalnih tehnik, zmanjšuje stres, nudi zabavo, ki je dostopna kjerkoli in kadarkoli. Ena izmed najpomembnejših lastnosti branja je razvijanje empatije. S tem ko bralec spoznava zgodbe literarnih likov, se z njimi poistoveti, odpre se mu nov pogled na svet, pogled iz drugačnega zornega kota.

Miha Kovač (2020) pravi, da ne glede na to, kako dobro besedilo razumemo, svoje besedišče, čustva, razumevanje in vedenje o svetu skozi branje soočamo s prebranim, pod vprašaj postavljamo miselna pravila in s tem proizvajamo nove ali utrjujemo stare misli in čustva. Ugotavlja, da je v branju včasih neskončno veliko napora zaradi osredotočanja, a tudi zaradi spraševanja o lastnih nazorih in vrednotah ali soočanja z napačnimi odločitvami v življenju. »Branje leposlovja nas uči, kako pogledati na svet, na druge in na samega sebe skozi oči oseb, ki so drugačne od nas.« (Kovač, 2020, str. 75) Avtor omenja tudi izjavo znanega ameriškega pisatelja F. Scotta Fitzgeralda: »Tudi to je lepota literature: da ugotoviš, da so tvoja hrepenenja univerzalna, in da nisi osamljen ter izoliran od drugih. Da nekam pripadaš.« V romanih tako srečamo tudi osebe, ki so nam podobne, ki imajo podobna hrepenenja, ki trpijo, se borijo in veselijo kot mi.

Igor Bratož (2019) v svojem razmišljanju o branju omenja nasvet danskega profesorja psihologije Svenda Brinkmanna, naj beremo romane, ne knjig o samopomoči, ker nam romani kažejo, kako je človekovo življenje nasploh zapleteno in naporno, poleg tega pa ne dajejo instantnih preprostih odgovorov, ampak nas napeljujejo k empatičnosti.

2.2 Biblioterapija

»Biblioterapijo (gr. *biblion* = knjiga + *therapeia* = zdravljenje) navadno opredelimo kot obliko suportivne terapije, v kateri je bolniku priporočeno branje knjig, ki mu bodo omogočile boljše razumevanje njegovih težav ali načinov za njihovo reševanje. Terapevtska vloga knjig je raznolika, bolniku omogoča npr. zadovoljstvo ob pridobitvi novega znanja, sposobnost identifikacije z osebami, ki uspešno rešujejo vsakdanje težave, ter zavedanje, da je te težave mogoče rešiti.« (Špoljar, 2004)

Literatura v biblioterapiji posamezniku nevsiljivo posreduje znanje, spodbuja ustvarjalnost in globlje razmišljanje. Nekatera literarna dela imajo moč poglobljanje v določene lastne težave pri bralcih. Pri srečanju s takih literarnim delom se sprožijo procesi, ki vodijo h globlji ozaveščenosti o sebi in človeškem bitju nasploh. Nekateri knjige bralcu pomagajo, da uresniči svoj pravi potencial in za seboj pusti težave. Misel, ki se bralcu rodi ob branju takih del, se nanaša na lastno doživetje; travmo, poraz, ljubezen, sovraštvo ... Literarno delo je tako lahko 'pobeg' od življenja, na nek način pa je izhodiščna točka za vsa ta čustva, ki jih začnemo čutiti. (Špoljar, 2004)

Pozitivnih učinkov knjig so se zavedali že stari Grki, svoje knjižnice so imenovali zdravilišča za duše. Že od nekdaj je znano, da so ljudje, ki veliko berejo, pogosto sami zmožni premagovati življenjske ovire in krize. Metoda biblioterapije se je začela razvijati po drugi svetovni vojni, ko so imeli vojaki po prihodu domov posttravmatske stresne motnje. Zdravljenje žrtev vojne s knjigami se je na dolgi rok izkazalo za pozitivno in učinkovito, pomagalo naj bi doseči notranje očiščenje. (Jelen, 2017)

»Pardeck in Pardeck (1993) pravita, da biblioterapija poteka preko štirih zaporednih faz: izbor, identifikacija, predstavitev in spremljanje. Prvi fazi se nanašata na izbor ustrezne literature, zadnji pa na identifikacijo s pomembnimi osebami v pripovedi in načrtovanimi spremembami v realnem življenju. Sridhar in Vaughn (2000) pišeta o treh fazah biblioterapije: identifikacija, vpletenost in vpogled. Bralec naj bi ključne osebe najprej identificiral s podobnimi lastnostmi, kot jih ima sam; temu sledi čustvena vpletenost. Šele nato lahko bralec postopoma spremeni

videnje svojega vedenja in se odloči za spremembo. Kakorkoli že poimenujemo faze pri izvajanju biblioterapije, lahko zasledimo, da vedno najprej izberemo ustrezno literaturo, se o njej vodeno pogovarjamo in na podlagi tega v svoja življenja vnašamo spremembe.« (Zabukovec, 2017, str. 24)

Večina meni, da naj bi bil cilj biblioterapije »zagotavljanje normalnega razvoja ali spreminjanje motečega vedenja posameznikov«. Z biblioterapijo si želijo nuditi informacije, voditi k vpogledu, spodbuditi diskusijo o problemih, sporočiti nove vrednote in stališča ter sporočiti drugim, da se tudi drugi spopadajo s podobnimi problemi, a je zanje kljub vsemu možno najti realistične rešitve. Ravno zato je biblioterapija učinkovita za osebe, ki želijo izboljšati kakovost svojega življenja oziroma stremijo k osebnostnemu razvoju. Drugi so mnenja, da biblioterapija pripomore k izboljšanju veščin kritičnega mišljenja, bolj pozitivnemu in socialno sprejemljivemu vedenju ter izboljšanju samopodobe. S prebiranjem tujih zgodb, izkušenj lahko posameznik doseže večje empatično razumevanje okolice, večjo strpnost, spoštovanje drugih ... Bralec spozna, da se tudi drugi ljudje nahajajo v podobni situaciji, kar lahko zmanjšuje medsebojne konflikte in lajša negativna čustva, kot sta stres in tesnoba. Ta metoda zdravljenja poleg vseh pozitivnih lastnosti nudi še številne prednosti, a se moramo zavedati tudi nekaterih omejitev. Uporabniki lahko izberejo neustrezno gradivo glede na svoje potrebe. Lahko izberejo knjige, ki vzbujajo nerealistična pričakovanja ali prebrano napačno interpretirajo. Na potek biblioterapije lahko vpliva tudi problem, s katerim se oseba srečuje in spopada. Zlasti posameznikom, ki se soočajo s težavnejšimi situacijami, lahko primanjkuje motivacije, po doživetju hudega čustvenega pretresa pa so čustveno otopeli oziroma niso zmožni prepoznavati ali izražati svojih čustev. Težave pri izvedbi metode pa lahko premagujemo s tem, da vztrajamo z nadaljevanjem procesa, ki bo osebi omogočil samospoznavanje, pri čemer se lahko poslužujemo različnih aktivnosti, kot je na primer skupinska diskusija ali pa igranje vlog. (Zabukovec, 2017)

3 EMPIRIČNI DEL NALOGE

Analizirali bomo romane Bralec, Nočni vlak v Lizbono, Fahrenheit 451, Krasni novi svet, Krive so zvezde, Frančiška in Matilda.

3.1 Bernhard Schlink: Bralec

3.1.1 Povzetek vsebine

Bralec je ljubezensko-zgodovinski roman, ki pripoveduje o skrivnostnem ljubezenskem razmerju med najstnikom in zrelo žensko v Nemčiji v času po drugi svetovni vojni.

Hanna pomaga bolnemu Michaelu na ulici, ta pa se ji pride zaradi slabe vesti zahvalit, ko premaga bolezen. Tako se začne njuna zapletena ljubezenska zgodba. Roman niza slike, ki imajo vsaj do navideznega vrha zgodbe – ponovnega srečanja na sodišču skupno točko – ustaljeni ritual: branje – tuširanje – ljubljenje – ležanje drugega ob drugem. Hanna je ženska v štiridesetih letih, ki spolnost jemlje kot nekaj naravnega, samoumevnega, na drugi strani pa je Michael razvnet najstnik, ki ga spolno razmerje s starejšo, izkušeno žensko prevzame, naredi bolj moškega, a ga zaznamuje za vse življenje. Mladenič Hanno povabi na izlet za velikonočne počitnice, a ko se vrnete, je njunega razmerja nenadoma konec. Hanna brez slovesa odide. Michael se s tem ne more sprijazniti in obtožuje sebe za njen odhod. Čez leta se kot študent prava udeleži sodne obravnave, na kateri je Hanna obtožena, da je kot esesovska paznica izkoriščala taboriščnice, vendar to ni bilo res. Ko jo obsodijo na štirideset let zapora, Michael poskuša živeti svoje življenje. Kmalu se poroči, ima otroka, postane pravnik, a ni srečen. Ves čas misli na Hanno in zato se tudi loči od svoje žene. Po več letih mu iz zapora sporočijo, da lahko obišče Hanno. Toda Michael se ne zmore soočiti z njo. Začne pa ji pošiljati kasete, na katere je posnel knjige, ki jih je prebiral zanjo. Ko mu Hanna napiše prvo pismo iz zapora, Michael končno spozna, da je bila ves čas nepismena. Preden jo spustijo iz zapora, jo obišče, a ji noče pokazati svoje naklonjenosti, priskrbi pa ji stanovanje in službo. Naslednji dan Hanna naredi samomor. Michael napiše roman o njuni zgodbi, ki je ne opredeljuje kot srečno ali nesrečno, ampak kot svojo in Hannino.

V romanu se večino časa srečujemo z vprašanjem »Kaj pa, če sem kriv jaz?«, z vprašanji o individualni in kolektivni krivdi. Michael Hanno spoznava skozi celoten roman, odstira njene temačne plati, a se tudi na koncu ne opredeli; je ne obsodi, a po drugi strani je tudi ne osvobodi

krivde.

3.1.2 Bralec in poslušalka (bralka) v romanu

Michael pred srečanjem s Hanno ni bral. Dolgo časa je preležal v postelji zaradi bolezni, ko pa je končno ozdravel, je šolo začel zanemarjati. Ko je Hana to opazila, mu je ukazala, naj prinese knjige. Ker je ni želel izgubiti, ji je bral. Njun ritual se je vedno začel s branjem in nadaljeval s tuširanjem in ljubljem, na katerega je Michael nestrpno čakal. Hani je branje pomenilo veliko, zakaj, izvemo v nadaljevanju romana.

»Preberi mi!«

'Preberi sama, prinesel ti bom.'

'Tako lep glas imaš, mali, raje bi te poslušala, kot sama brala.'« (Schlink, 2001, str. 36)

Na začetku se mi je zdelo absurdno (tudi) to, da skoraj štiridesetletna ženska sili petnajstletnika v branje na glas, a mi je nadaljevanje zgodbe razkrilo vzrok. Ko sem prebirala delo, sem se večkrat vprašala, kaj bi se zgodilo, če Michael Hani ne bi želel brati. Bi se sprla? Bi se njuna zgodba tu končala? Menim, da si Michael glede na to, kako jo je ljubil, ne bi dovolil, da bi jo izgubil zaradi njene obsesije – branja na glas.

»Najprej mi moraš brati.« (prav tam, str. 36)

S to povedjo je Hanna, vedno znova izsiljevala Michaela. Njemu so bili predvsem pomembni spolni užitki, ona pa je hotela najprej poslušati, kar je bral. Šele potem se mu je lahko predala, ga potešila in ob tem uživala tudi sama.

Michael je kljub daljši bolezni izdelal letnik, čeprav tega ni nihče pričakoval. Za to je bilo zaslužno prav njegovo branje leposlovnih del (Iliade, Odiseje ...) Hani. Hanna mu je zagrozila, da ga bo zapustila, če v šoli ne bo uspešen. Na ta način je izkazala tudi odgovornost, skrb za njegovo šolanje, ki je mogoče izhajala iz njene neukosti. Michael se je potrudil in nadoknadil zamujeno, da bi se lahko še naprej videval s svojo ljubimko.

»Prevajali smo Odisejo. Prebral sem jo v nemščini, jo ljubil in jo ljubim še danes. Ko sem prišel na vrsto, sem potreboval samo nekaj sekund, da sem se zbral in prevajal. Ko me je učitelj podražil s Sophie in se je razred nehal smejati, sem zajecljaj zaradi nečesa drugega. Navzika, nesmrtnikom enaka po rasti in videzu, deviška in belih rok – naj si ob tem predstavljam Hanno ali Sophie?« (prav tam, str. 53)

Michael je prvi dan novega šolskega leta prišel pred razred bolj pripravljen na pouk kot kadarkoli

do tedaj prav zaradi vsakodnevnega branja Hanni. Njegov napredek so opazili tudi ostali, vključno z učiteljem. Njegovo navdušenje nad Odisejo se je stopnjevalo skozi celoten roman. Tudi na koncu Hanni na kaseto, eno izmed prvih, posname prav Odisejo.

»Nekega dne je pritisk izginil. Najprej sem mislil, da je Hanna spet taka kot vedno. Po končani Vojni in miru nisva takoj začela z novo knjigo, obljubil sem, da bom poskrbel za to, in sem prinesel na izbiro več knjig. Pa ni hotela. 'Daj, da te okopam, mali.'« (prav tam, str. 60)

Hanna in Michael sta brala sta knjigo za knjigo, dan za dnem. Ko sta prebrala Vojno in mir, pa sta prvič ritual branja preskočila. Očitno je vsebina Hanno tako vznemirila, da mu je predlagala, da ga okopa. verjetno se je tako otresla temačnih misli.

»Ja, imela je ljubljenske, vedno kakšno od mladih, šibkih in nežnih, in te je vzela pod svojo zaščito in poskrbela, da jim ni bilo treba delati, jim dala boljše bivališče in skrbela bolje zanje in njihovo hrano in ob večerih jih je odpeljala k sebi. In dekleta niso smela povedati, kaj je zvečer počela z njimi in mislile smo, da je z njimi ... tudi zato, ker so vse pristale v transportu, kot da bi se z njimi najprej pozabavala in se jih potem nasitila. Pa sploh ni bilo tako in nekega dne je ena le spregovorila in izvedele smo, da so dekleta na glas brala, večer za večerom za večerom. To je bilo bolje, kot če bi ... tudi bolje, kot če bi se na gradbišču zgarale do smrti, verjetno sem mislila, da je bilo bolje, če ne, ne bi mogla pozabiti. Pa je bilo bolje?« (prav tam, str. 87)

Ena izmed prič, ki je bila na sojenju in je preživela obdobje v taborišču, je spregovorila o tem, kako je Hanna poskušala mlade taboriščnice vsaj malo razbremeniti, tako da jih je peljala k sebi domov, da so ji zvečer brale.

3.1.3 Michaelov odnos do Hannine nepismenosti

Michael si je želel več časa preživeti s svojo ljubico, zato si je omislil izlet med velikonočnimi počitnicami. Staršem se je zlagal, da gre na izlet s prijateljem Matthiasom. Pustili so ga, saj so bili zelo ponosni nanj, ker je kljub dolgi bolezni izdelal razred. Zdelo se mi je nenavadno, da se je Hanna sploh odločila za to pot. Že zaradi razlike v letih, ki so jo vsi lahko opazili. Med izletom sta se enkrat tudi sprla. Michael je Hanno želel presenetiti z zajtrkom. Preden je za kratek čas odšel iz stanovanja, ji je napisal listek, saj je ni hotel prebuditi niti ni hotel, da bi bila v skrbeh. Ona pa listka ni znala prebrati. Zato je bila jezna je bila nase, jezna pa je bila tudi nanj, ker je odšel. Zgrabila jo je panika, ker zadev ni imela pod kontrolo, zato je listek skrila, raztrgala, Michaelu pa je rekla, da listka ni bilo. Razumem, da se je počutila ujeta, a ne zdi se mi prav, da mu je zaradi svoje pomanjkljivosti lagala.

Michael je o tem kasneje razmišljal: »Hanna ni znala brati in pisati. Zato so ji drugi brali na glas. Zato je pisanje in branje na najinem kolesarskem izletu prepustila meni in je bila tistega jutra v hotelu vsa iz sebe, ko je našla moj listek, zaslutila moje pričakovanje, da pozna njegovo vsebino in se z bala razkrinkanja.« (prav tam, str. 97)

Spraševal se je: »Pa je bila tega res vredna? Kaj je imela od te zlagane javne podobe, ki jo je vklepala, hromila, preprečevala njen razvoj? Z energijo, vloženo v ohranitev svoje življenjske laži, bi se lahko že zdavnaj naučila brati in pisati.« (prav tam, str. 102)

Ker je Hanna svojo resnico obdržala zase in nikomur ni pustila, da bi se ji približal, je veliko preveč energije porabljala za to, da je nepismenost prikrila. Tako ni zanikala krivde na sodišču, ki je od nje zahtevalo podpis, ni sprejela boljše plačanega dela v pisarni, v taborišču se je zaposlila kot paznica, a ni vedela, kaj bo delala, saj ni znala brati papirjev in je mislila, da bo pazila stavbo.

»Nepismenost je nezrelost. Ko je Hanna zbrala pogum, da se nauči brati in pisati, je naredila korak od nezrelosti k zrelosti, prosvetljen korak.« (prav tam, str. 141)

»S tem, da Hanna mojih kaset zdaj, ko se je sama naučila brati, mogoče več ne potrebuje, se nisem ukvarjal. Sicer pa je lahko še zmeraj brala. Branje na kasete je bil moj način, da sem govoril njej in z njo.« (prav tam, str. 142)

Michael je s Hanno komuniciral tako, da je svoje branjem knjig posnel na kasete, ona pa jih je v zaporu poslušala. Zdi se, kot da je hotel biti s Hanno, s katero je bil pri petnajstih, in ne s Hanno, ki je živela v danem trenutku. Nikoli ji ni ničesar napisal, po mojem mnenju tudi nikoli oprostil tega, da ga je zaznamovala za celo življenje. Ni mogel in tudi ne hotel biti z njo, a ni mogel biti brez nje.

3.1.4 Hannin odnos do lastne nepismenosti

Hanna se je svoje nepismenosti zelo sramovala. Bala se je, da bi se ji ljudje posmehovali. Skrbno jo je prikrivala in jo imela za svojo največjo skrivnost, ki je ni bila pripravljena razkriti nikomur, pa čeprav je morala zaradi tega trpeti.

»Ne dotikaj se me.' V rokah je imela ozek usnjen pas, ki ga je nosila k obleki, stopila je korak nazaj in me z njim ošvrknila po obrazu. Ustnica mi je počila in okusil sem kri. Ni me bolelo. Strahotno sem se prestrašil. Še enkrat je zamahnila. /.../ Moral bi jo objeti. Pa nisem mogel. Nisem vedel, kaj bi. Pri nas doma nismo tako jokali. Nismo topli, niti z roko, nikakor pa ne z usnjenim jermenom. Pogovarjali smo se. Ampak kaj naj bi rekel? Naredila je dva koraka proti

meni, se vrgla na moje prsi, tolkla po meni s pestmi, se me oklenila. Zdaj sem jo lahko držal. /.../ 'Kaj pa je pravzaprav bilo? Zakaj si bila tako besna?' Ležala sva drug ob drugem, tako zadovoljena in zadovoljna, da sem pomislil, zdaj se bo vse razjasnilo. 'Kaj je bilo, kaj je bilo – kako neumno vedno sprašuješ. Saj ne moreš kar tako oditi.' 'Ampak saj sem listek ...' 'Listek?' Usedel sem se. Tam na nočni omarici, kamor sem listek položil, ga ni bilo več. Vstal sem, ga iskal zraven nočne omarice in pod njo, pod posteljo, v postelji. Nisem ga našel. 'Tega ne razumem. Napisal sem ti listek, da sem šel po zajtrk in bom takoj nazaj.' 'Si res? Nobenega listka ne vidim.' 'Ne verjameš mi?' 'Saj bi ti rada verjela. Pa ne vidim nobenega listka.' Nisva se več prepirala.« (prav tam, str. 44–45)

Nemoč ob tem, ko je našla listek, a ga ni znala prebrati, sta jo vodila v obup, v brezglavo vedenje. V strahu, da jo bo Michael razkrinkal, se je, da bi pokazala prevlado nad njim, spustila celo tako nizko, da ga je s pasom ošvrknila po obrazu, tako da je Michaelu počila ustnica, da je okusil kri. Kot da bi ga hotela označiti, tako kot se je označena počutila sama. Menim, da jo je ustavila šele njegova prestrašenost, izraz, ki ga je prepoznala iz časov, ko je bila paznica v taborišču. Takrat se je zgrozila in prvič, mislim, da edinkrat, zajokala.

Zakaj se je Hanna v zaporu spoprijela z nepismenostjo, ostaja skrivnost. Ali zaradi tega, ker ni imela nikogar, ki bi ji bral, ali zato, ker je bila zaradi vsega tako psihično izčrpana in si je priznala resnico, ali zaradi tega, ker je dojela, da bo dosmrtno zaprta in je hotela ta čas nekako preživeti, ne vemo, vemo pa, da je s tem, ko se je spoprijela s svojim problemom, osebno močno zrasla. Zaradi goreče želja po knjigah se je tega lotila sama in se iz kaset, ki ji jih je poslal Michael, kasetofonom, ki se je nenehno kvaril, in skrbno izbranimi knjigami iz knjižnice naučila brati in pisati.

Po drugi strani pa je branje odločilno tudi za Hannino smrt. Ko je napočil dan, ko naj bi jo Michael prišel iskat v zapor, je naredila samomor, kar ga je hkrati prizadelo in odrešilo.

Zakaj si je Hanna vzela življenje, lahko le ugibamo. Mogoče se je obtoževala, da je uničila življenje fantu, da je sprejela službo v taborišču, da si ne zasluži svobode, da je kriva za smrt mnogih taboriščnic ...

3.3.2 Michaelovo literarno ustvarjanje

Michael je po Hannini smrti napisal knjigo. Menil je, da bo to najlepše slovo od nje in da bo lahko v njej zajel vse lepe in manj lepe trenutke, preživete s Hanno. Pred tem pa je Hanni večkrat napisal pesem.

»Hranim pesem, ki sem jo takrat napisal. Kot pesem je brez vrednosti. Takrat sem se navduševal nad Rilkejem in Bennom in zdaj mi je jasno, da sem hotel posnemati oba hkrati. Jasno pa mi postaja tudi, kako blizu sva si bila takrat. Tukaj je pesem:

Ko se odpirava

ti tebe meni in jaz mene tebi

ko potoneva

vame ti in vate jaz

ko premineva

ti v meni in v tebi jaz.

Takrat

sem jaz, jaz

in si ti ti.

(prav tam, str. 46)

Menim, da pesem predstavlja predvsem strast, ki jo je Michael čutil do Hanne in ljubljenja z njo. Svoja čustva, ki jih ni mogel razkriti nikomur drugemu, je izrazil v pesmi.

»Da napišem Hannino in svojo zgodbo, sem sklenil kmalu po njeni smrti. Od takrat se je najina zgodba v moji glavi napisala že večkrat, vedno znova nekoliko drugače, vedno znova z novimi podobami, okruški dejanj in misli. Tako obstaja poleg različice, ki sem jo napisal, še veliko drugih. Jamstvo za to, da je napisana tista prava, je, da sem napisal njo, drugih različic pa ne. Napisana različica je hotela biti napisana, številne druge pa niso hotele. Najprej sem hotel napisati najino zgodbo, da bi se je znebil. Vendar v ta namen spomini niso prišli. Potem sem opazil, kako mi najina zgodba polzi iz rok, in sem jo hotel s pisanjem priklicati nazaj, a tudi to ni primamilo spomina. Že nekaj let dajem najini zgodbi mir. Spravil sem se z njo. In vrnila se je, podrobnost za podrobnostjo, pa zaokrožena, zaključena in zložena nekako tako, da me več ne žalosti. Kakšna žalostna zgodba, sem dolgo mislil. Ne gre za to, da zdaj mislim, da je bila srečna. Vendar mislim, da drži, in da ob tem vprašanje, ali je žalostna ali srečna, izgubi ves pomen.«
(prav tam, str. 161–162)

Po Hannini smrti je Michael sklenil, da njuno zgodbo napiše in jo tako zapečati pred dodajanjem novih podob, ki so se mu vedno znova pojavljale. Svoje življenje je prilagodil dejstvu, da bo Hanna vedno del njega in da tega ne more spremeniti. Ko si je to priznal, ga njuna tragična zgodba ni več tako žalostila kot prej.

»Mogoče sem najino zgodbo kljub vsemu napisal, ker se je hočem znebiti, tudi če se je ne morem.« (prav tam, str. 162)

Hanna je Michaela zaznamovala za celo življenje. Niti zgodba, ki jo je napisal o njiju, tega ne bo spremenila.

3.2 Pascal Mercier: Nočni vlak v Lizbono

3.2.1 Povzetek vsebine

Roman se začne s prikazom dolgočasnega življenja profesorja in strokovnjaka za stare jezike Raimunda Gregoriusa iz Berna. Življenje mu spremeni srečanje z mlado, obupano žensko, ki poskuša z mostu skočiti v smrt. Gregorius ji pomaga in ji reši življenje. Ona za sabo pusti le rdeč plašč in telefonsko številko, a je Gregorius nikoli ne pokliče. V antikvariatu mu naključno pride v roke knjiga neznanega pisatelja in zdravnika Amadea Inácia de Almeida Prada iz Lizbone. Knjiga ga prevzame in očara, v njem tako kot srečanje s skrivnostno Portugalko povzroči notranji preporod. Gregorius se zave, da mu čas neizprosno teče ter da je naveličan ponavljajočega se vsakdana. Mož, ki je bil vedno točen, natančen, predvidljiv in tudi zaradi tega v očeh mnogih dolgočasen, se usede na nočni vlak in odpotuje kilometre daleč, v Lizbono, še vedno pod vtisom skrivnostne Portugalke in prevzet nad knjigo, ki jo je napisal Prado. Ne ve, v kaj se podaja, a ima dovolj prihrankov, ki mu omogočajo, da si lahko privošči to pustolovščino. V Lizboni se odloči, da bo podrobno raziskal Pradovo življenje. Na začetku potovanja se namesti v skromnem hotelu. Nekega dne na cesti vanj trči kotalkar in zaradi razbitih očal mora obiskati očesno kliniko, kjer se spoprijatelji z zdravnico Mariano Eça. Čez čas ugotovi, da je skrivnostni pisec že pred leti umrl zaradi anevrizme. Gregorius se ne vda in se odloči, da bo njegovo življenje spoznal s pomočjo njegovih sorodnikov in prijateljev. Ko obišče Marianinega strica Joãa Eça, ugotovi, da je ta dobro poznal Prada. Spozna tudi Pradovo sestro Adriano, ki še vedno trpi zaradi izgube ljubljene brata. Brat ji je davno nazaj rešil življenje, za kar mu je bila celo življenje hvaležna. Gregorius obišče tudi Pradove bližnje prijatelje. Medtem ko raziskuje življenje skrivnostnega zdravnika, pravzaprav raziskuje in spreminja tudi samega sebe. Usoda ga povleče v labirint vprašanj o politiki, filozofiji in portugalski zgodovini. Profesor postane prav obseden z branjem in raziskovanjem Pradove knjige. Vprašanja zastavlja tudi sebi ter veliko razmišlja o svojem življenju. Na koncu se zaradi nepojasnjenih slabosti vrne v Bern. Pred vhomom v kliniko se obrne in pomaha svojemu prijatelju Konstantinu Doksiadis, kot da se poslavlja od življenja, nato pa vstopi. Zunaj začne deževati.

3.2.2 Bralec v romanu

Ženska je v močnem naluvi objokana stala na ograji mostu in brala pismo. Nikoli ne izvemo, kaj je v njem pisalo. Ne izvemo niti, kdo je bila ta ženska. A prav zaradi srečanja s to skrivnostno žensko, ki je poskušala narediti samomor, je Gregorius, profesor starih jezikov v gimnaziji, doživel popoln preobrat v svojem dolgočasnem življenju. Po naključju mu je v španski knjigarni prišla v roke knjiga Portugalca Amadea Inácia de Almeida Prada z naslovom *Um ourives das palavras*.

»'Govorite portugalsko?'

Gregorius je zmajal z glavo.

'*Zlatorez besed* se imenuje. Mar ni to lep naslov?'

'Tih in eleganten. Kot nebrušeno steklo. Bi ga še enkrat izgovorili v portugalsščini?« (Mercier, 2010, str. 20)

Gregoriusa je očaral naslov knjige, a tudi to, kako je zvenel v portugalsščini. Zato je želel, da mu knjigarnar prebere še začetek knjige. Med poslušanjem je zaprl oči.

»'Ali naj prevedem?'

Gregorius je prikimal. In nato je slišal stavke, ki so ga povsem omamili, kajti zveneli so, kot bi bili napisani samo zanj, pa ne samo to, temveč zanj v tem dopoldnevu, ki je spremenil vse.

Od tisoč izkustev, ki jih doživimo, ubesedimo kvečjemu eno, in še to zgolj po naključju in brez pozornosti, ki si jo zasluži. Med vsemi nemimi izkustvi so skrita tista, ki neopažena dajejo našemu življenju njegovo obliko, njegovo barvo in melodijo. Če se nato kot dušni arheologi posvetimo tem zakladom, odkrijemo, kako zapleteni so. Predmet našega opazovanja noče mirovati, besede se nočejo prijeti doživetega in na koncu ostanejo na papirju samo še protislovja. Dolgo sem verjel, da je to pomanjkljivost, nekaj, kar je treba premagati. Danes mislim, da je s tem drugače: da je priznanje te zmede najboljša pot do razumevanja znanih in vendar nerazumljivih izkustev. To zveni nenavadno, če že ne kar bizarno, vem. Toda odkar na stvar gledam tako, imam občutek, da sem prvič resnično buden in živ. /.../

'Nekateri odstavki so dolgi več strani, spet drugi so čisto kratki. Tukaj je na primer eden, ki ga sestavlja en sam stavek.' Prevedel je:

Če je tako, da lahko izživimo le majhen del tega, kar je v nas – kaj se zgodi s preostalim?

'Rad bi to knjigo,' je rekel Gregorius.« (prav tam, str. 20–21)

Gregoriusa je najbolj pretresla prav zadnja poved, ki jo je prebral knjigarnar. Spraševal se je, koliko priložnosti se mu je ponudilo v življenju, on pa je bil slep in gluha za vse. Spomnil se je, da je le enkrat v življenju bral knjigo tako očaran, in sicer ko je še kot gimnazijec bral dnevnik

Marka Avrelija.

Pradova knjiga je na Gregoriusa delovala skoraj magično. Zaradi nje se je odpravil v Lizbono, tam poizvedoval o Pradu, se povezal z njegovimi še živečimi sorodniki in prijatelji, srečal čudovito žensko, ki mu je pomagala pri raziskovanju. Na svet je gledal bolj svetlo, pozitivno, postajal je bolj odprt in sproščen.

Pradovo delo je bral po posameznih poglavjih. Naključno se je vsebina prebranega vedno ujemala s situacijo, v kateri se je takrat znašel, oziroma jo je lahko vedno povezal z dogajanjem v realnosti, s svojimi razmišljanji. Ko se je na primer s taksijem napotil v hotel, je hrepenel po dolgi, neskončni vožnji, ki se nikdar ne bi končala. Ko je v roke vzel knjigo in jo prelistal, je naletel ravno na poglavje SAUDADE PARADOXAL. NESMISELNO HREPENENJE.

Gregorius je pod vplivom Pradovih zapisov želel izvedeti vse o njegovem življenju, zato je vsak del skrbno prebral in si ga zapomnil. Modra hiša je bila za Gregoriusa pomembna zato, ker je bral o njej in ker je v njej živel skrivnostni pisatelj.

Ko je Gregorius prišel v portugalsko prestolnico in začel raziskovati Pradovo življenje, se je v mestu počutil drugačnega. V Bernu je pustil starega Gregoriusa in nikoli več si ni želel stopiti na staro pot.

3.2.3 Gregoriusovo notranje potovanje

Gregorius je skozi celoten roman spoznaval sam sebe, se spreminjal in razmišljal o stvareh, ki jih, ko je bil še profesor na gimnaziji, ni niti zaznal. Zavedel se je, da mu čas neizprosno teče. Na svoji poti raziskovanja Pradovega življenja je spoznaval veliko ljudi in vplival tudi nanje.

»/.../ Mundus, najzanesljivejši in najpredvidljivejši človek v tej stavbi in najbrž tudi v vsej šolski zgodovini, ki je že trideset let deloval tukaj, brez napake ali graje v svojem poklicu, podporni steber ustanove, morda malce dolgočasen, vendar pravičen in tam čez na univerzi nagrajen s strahospoštovanjem zaradi svojega presenetljivega poznavanja klasičnih jezikov, ljubeznivo zasmehovan s strani svojih učencev, ki so ga vsako leto znova postavljali na preizkušnjo, tako da so ga sredi noči klicali in ga spraševali po interpretaciji kakšnega odmaknjenega odlomka v kakem starem besedilu, pa vsakokrat dobili na pamet naučen in enako suhoparen kakor tudi izčrpen odgovor, ki je vključeval tudi komentar mogočih nadaljnjih mnenj, vse to na en mah in odpredavano z umirjenostjo, ki ni izdajala niti kančka nejevolje zaradi motenja – Mundus pač, /.../ okrajšava, ki je poleg vsega uspela osvetliti bistvo tega moža kot nobena druga beseda, kajti

kar je v sebi nosil kot filolog, ni bilo resnično nič manj kot cel svet, ali še boljše, več svetov, ki jih je imel v glavi poleg vsakega latinskega ali grškega pa tudi hebrejskega odlomka in s katerim je osupnil že marsikaterega profesorja starozaveznih besedil.« (prav tam, str. 10–11)

Raimund Gregorius se nam je na začetku zgodbe predstavil kot dolgočasen poznavalec klasičnih jezikov. Tudi njegova bivša žena Florence ga je imela za dolgočasneža:

»Me imaš za dolgočasneža? jo je vprašal po eni teh voženj. Kako? Ampak, Mundus, kaj takega me vendar ne moreš vprašati! je rekla in si šla z roko skozi lase, tako kot je to storila vedno, ko ni vedela, kako naprej.« (prav tam, str. 35–36)

»Mundus, ti si nemogoč, je nekega dne rekla Florence, ko ga je našla pred odvratno, brezoblično škatlo. Da ga je začela nagovarjati kot vsi drugi in da so zdaj z njim tudi doma ravnali kot z bernskim faktotumom – to je bil začetek konca. Ko je barvni televizor z ločitvijo izginil iz stanovanja, je zadihal.« (prav tam, str. 22–23)

Gregorius se je oklepal svojega starega sveta in ni želel sprememb. Zato je imel raje črno-bel televizor kot barvnega. Bolelo ga je, ko ga je tudi žena poklicala z vzdevkom. To je pomenilo, da se oddaljuje od njega.

Nekega dne je zagledal obupano žensko, ki je v močnem nalu objokana stala na ograji mostu in brala pismo, potem pa se je nameravala vreči iz mosta. Gregorius ji je rešil življenje. Želela je iti nekaj korakov z njim. Ko sta se prikazala v razredu, so bili učenci vidno presenečeni. Vajeni so bili resnega, uglajenega, staromodnega, zelo natančnega profesorja, ki ni niti trenutka prepustil naključju. Ženska se je za nekaj časa usedla v zadnjo klopi, potem pa odšla. Prav ta skrivnostna ženska mu je spremenila tok življenja: »Namenil se je zbežati iz svojega dotedanjega življenja.« (prav tam, str. 17)

Knjigarnar mu je podaril Pradovo knjigo in Gregorius si je kupil tečaj portugalsčine, nov slovar in slovnico in začel prevajati prvo besedilo za uvodom v Pradovi knjigi: PROFUNDEZAS INCERTAS. NEGOTOVE GLOBINE. »Portugalec mu je z ostrino svojega dožemanja podelil bistrost in natančnost čutenja, kakršne ni zmožel niti cesar, čigar dnevnik je požiral, kot bi bil namenjen prav njemu.« (prav tam, str. 28) Ugotavljal je, da so mu Pradova občutenja veliko bližje kot dnevnik Marka Avrelija

»Vi pa ste preprosti vstali in zapustili šolo? Kar tako?« (prav tam, str. 49)

Gregorius je Silveiri, poslovnežu, ki ga je spoznal na vlaku na poti v Lizbono, pripovedoval, kako se je nenadoma odločil in zapustil svoje staro, dolgočasno življenje. Silveira mu je zavidal

nenadno odločitev. Kasneje je želel fotokopirati Pradovo knjigo, a si je premislil, ker je je enostavno vedel, da je hotel Gregorius to besedilo obdržati povsem zase. Gregorius se je zato spraševal, zakaj ni bilo prej v njegovem življenju nikogar, ki bi ga tako hitro in z lahkoto razumel. Silveira je postal njegov prijatelj: »Toda sicer je bil Silveira edini človek tukaj, ki se je zanimal zanj. Zanj. Edini, za katerega ni bil le razumevajoče ogledalo kot za prebivalce Pradovega sveta.« (prav tam, str. 257)

Ravnatelj Kāgi je pred učenci razmišljal, zakaj je Gregorius nenadoma odšel: »Bolj verjetno se mi zdi, da je nenadoma nekaj začutil, nekaj novega. Nekaj tihega, pa vendar revolucionarnega. Moralo je biti kot neslišna eksplozija, ki je vse spremenila.« (prav tam, str. 190)

Gregorius se je ob prihodu v Lizbono tudi sam spraševal: »Kako se je lahko zgodilo, da sta ga ena sama portugalska beseda in ena telefonska številka na njegovem čelu iztrgali iz njegovega urejenega življenja in ga daleč od Berna zapletli v življenje Portugalcev, ki niso bili več živi?« (prav tam, str. 83)

Hotel je vedeti, kako je bilo biti Amadeu de Prado. Želel je »srečati sebe kot tujca, nekoga, ki ga šele spoznaváš.« (prav tam, str. 81)

Drugim pa se je zdelo nenavadno, da se je toliko ukvarjal z zgodbo družine, ki je ni poznal.

Obiskal je tudi Pradov dom, kjer je po bratovi smrti živela njegova sestra Adriana: »Hotel ... Hotel sem videti, kje je živel, in govoriti s kom, ki ga je poznal. Tako presunljivi so, stavki, ki jih je napisal. Modri stavki. Čudoviti stavki. Rad bi vedel, kakšen je bil možki, ki je znal napisati take stavke. Kako je bilo biti z njim.« (prav tam, str. 100)

Ko se je Gregorius odločil, da odide iz Lizbone, kraja, ki ga je tako močno spremenil, in se vrne v Bern, se je močno obotavljal. Želel je ostati, a se je vseeno usedel na potniški vagon in se odpeljal.

V Bernu ga je ob naključnem srečanju knjigarnar, ki mu je podaril Pradovo knjigo in s tem spremenil njegovo življenje, vprašal, ali mu je bila knjiga všeč: »Je izpolnila, kar je obljubljala? Ja, je rekel Gregorius, vsekakor.« (prav tam, str. 402)

3.3 Ray Bradbury: Fahrenheit 451

3.3.1 Povzetek vsebine

Znanstvenofantastični roman ameriškega avtorja Raya Bradburya v ospredje postavlja Guya Montaga, ki je zaposlen kot požigalec knjig, ki so v tistem času strogo prepovedane, nekateri pa jih imajo vseeno doma in jih prebirajo. Njegovo življenje se začne zapletati, ko spozna Klariso, ki stanuje v njegovi bližini. Dekle mu odpre drugačen pogled na ves svet – pokaže mu lepoto narave, razgledanosti in ljudi. Montag postaja vse bolj nezadovoljen s svojim življenjem in delom. Začne se spraševati, ali je v knjigah res kaj takega, zaradi česar jih morajo sežigati. Odgovor si želi poiskati v knjigi, ki jo je ukradel iz hiše, v kateri je starka zaradi knjig, ki so jih prišli sežgat, naredila samomor. Zdaj ko bi jo najbolj potreboval, Klarisa izgine in je po vsej verjetnosti umrla. Zaradi njegovega spremenjenega obnašanja Montaga obišče poveljnik požarnikov Beatty. Montag govori o nesmiselnosti knjig in o gasilcih, ki so postali požarniki, čuvaji duševnega miru ljudi. Po njegovem odhodu Montag ženi razkrije svoje skrivališče vsaj dvajsetih knjig in ji jih začne brati. Med branjem se spomni na starega gospoda Faberja, ki ga je spoznal pred časom. Izbrska njegov naslov in se z vlakom odpelje do njegovega doma, na poti pa poskuša brati Biblijo. Faberju razloži svoj načrt o maščevanju požigalcem, in ko ga končno prepriča, mu Faber da slušalko (avdiokroglico), da ga lahko z njeno pomočjo ves čas posluša in mu svetuje. Še istega večera Montag doma ne more več prenašati pogovora med ženo in prijateljicami, ki jih je povabila na obisk, in jim prebere pesem, čeprav mu Faber po slušalki to odločno odsvetuje. Obiskovalke odidejo domov in ga prijavijo gasilcem, za njimi ga prijavi še žena in ga zapusti. Montag v službi poveljnik zbada s citati iz knjig, ki jih je bral Montag. Nenadoma se sproži alarm in gasilci oddivjajo na – Montagov dom. Montag je prisiljen požgati svoj dom. Nato ubije poveljnika Beattyja in zbeži. Odide k Faberju, vmes pa še podtakne knjige v dom enega od požarnikov in sproži alarm. Faber mu da nekaj denarja in mu svetuje, naj sledi toku reke in tirnicam, da bo našel somišljenike. Montag beg uspe, z novimi prijatelji skuje načrt o nastanku nove družbe. V tem času pa se začne vojna in nad mesto pade bomba. Vsi meščani umrejo. Ko se Montag s svojimi novimi prijatelji odpravi nazaj proti mestu, se spomni pomembnega odlomka iz Biblije, ki ponazarja njihov trenutni položaj: »Na obeh bregovih reke je raslo drevo življenja, na njem je bilo razkritih dvanajst vrst sadežev; za vsak mesec je pridelalo svoj sadež; listje na drevesu pa je bilo za ozdravljenje narodov.« (Bradbury, 2004, str. 126)

3.3.2 Montag postane bralec

Guy Montag v svojem življenju ni spoznal nikogar tako nenavadnega, kot je bila njegova sedemnajstletna sosedka Klarisa McClellan. Vprašala ga je, ali je srečen. Moral si je priznati: »Ni bil srečen. Rekel si je te besede. Spoznal je to kot resnično dejstvo. Svojo srečo je nosil kot masko in dekle je steklo z masko čez trato; zdaj ni mogel potrkatati na njega vrata in je zahtevati nazaj.« (Bradbury, 2004, str. 15) Dekle mu je snelo masko in ga razgalilo pred njim samim.

Ko je prišel k Faberju, mu je rekel: »Nihče me več ne posluša. Ne morem govoriti stenam, ker vpijejo name. Z ženo ne morem govoriti, stene posluša. Želel bi nekoga, ki bi poslušal to, kar imam povedati. Hočem, da me naučite razumeti tisto, kar preberem.« (prav tam, str. 66)

Montagova žena Mildred je večino časa zrla v govoreče stene njunega stanovanja. Ker ni imel osebe, na katero bi se lahko brezpogojno zanesel, se je zatekel h knjigam.

Na njegovo branje knjig je vplival tudi dogodek, ko se je starka pred njegovimi očmi in očmi njegovih sodelavcev požarnikov zažgala s svojimi knjigami vred.. V svojem življenju je Montag požgal že nič koliko knjig ter hiš, a starkin samomor se mu je še posebej vtisnil v spomin. Ženska se od svojih knjig ni želela ločiti, čeprav so ji grozili s požigom. Montag jo je zaman poskušal rešiti. O njej je pripovedoval ženi. Razmišljal je: »V knjigah mora biti nekaj takega, da si mi še predstavljati ne moremo, nekaj, kar je pripravilo ženico do tega, da je ostala v goreči hiši, nekaj mora biti v njih. Zaradi ničevosti ne bi ostala.« (prav tam, str. 44)

V brezupu svojega življenja je Montag upal, da bo odgovore na svoje težave našel v knjigah. Ko jih je prebiral ženi, je zato rekel: »Morda naju lahko knjige potegnejo vsaj pol poti iz te votline. Lahko bi nama preprečile, da ne bi ponavljala prekletih nesmiselnih napak! /.../ Le uro, dve na dan s temi knjigami in morda ...« (prav tam, str. 44) Žal je ni mogel prepričati, da je knjige vredno brati.

3.3.3 Branje Montagu spremeni življenje

»Ne moremo natančno določiti tistega trenutka, ko se ustvari prijateljstvo. Tako kot pri polnjenju posode kapljo za kapljo naposled ena kaplja povzroči, da steče voda čez rob, je v nizu ljubeznivosti ena taka, ki ti napolni srce.« (prav tam, str. 58) Ko je Montag to prebral, se je nemudoma spomnil na izginulo sosedo Klariso. Bila je namreč drugačna od ostalih, pomagala mu je, da se je zazrl vase, da je svet videl z drugačnimi očmi.

Montag je zgornji povedi prebral svoji ženi. Skupaj sta brala njegove skrite knjige, čeprav to Millie ni bilo všeč. »Je potlej to tisto, kar je bilo v sosedovi deklici? Tako močno sem se trudil, da bi odkril.« (prav tam, str. 58) Montag je razmišljal o prijateljstvu, ki mu ga je ponudilo dekle.

Pogovori z njo so mu napolnili srce.

Ob vsakem prebranem delu se je spomnil na Klariso. Naletel je na knjigo z naslovom: Najbolj priljubljena tema: jaz. »'Toda Klarisina najljubša tema ni bila ona sama. Bili so drugi, bil sem jaz. Bila je prvi človek po mnogih letih, ki sem ga resnično vzljubil. In gledala je naravnost vame – nihče me nikoli ni tako gledal – kot bi zares kaj veljal.' Dvignil je knjigi. 'Ti ljudje so že dolgo mrtvi, vendar vem, da njihove besede vodijo na tak ali drugačen način h Klarisi.'« (prav tam, str. 58–59)

Klarisa v središče svojega življenja ni postavljala sebe, ampak je imela odprte oči za druge, tudi za Montag. Dala mu je vedeti, da je pomemben. Kljub temu da ji je povedal, da je požarnik, ga ni obsojala.

»In šele zdaj sem doumel, da stoji za vsako knjigo človek. Človek, ki si jo zamisli. In veliko časa preteče, da jo lahko zapiše na papir. Na to doslej še nisem pomislil. /.../ Morda so nekateri izmed teh ljudi potrebovali celo življenje, da so potem lahko zapisali svoje misli; opazovali so življenje in svet okrog sebe, potem pa sem prišel mimo jaz in v dveh minutah je bilo bum! – vse uničeno.« (prav tam, str. 45)

Po pogovoru s Klariso in po samomoru ženske zaradi knjig se je začel zavedi, kako kot požarnik uničuje, kar so ljudje s trudom zapisali. Knjige so predstavljale ljudi, ki so si jih zamislili.

»Tako prekleto nesrečnega se počutim. Besen sem in imam občutek, kakor bi mi naraščala teža, da sem zelo debel. Občutek imam, da nekaj nosim v sebi, ne vem pa še kaj.« (Bradbury, str. 54–55) Zaradi svojega dela, načina življenja, Beattyjevega obiska in popolnoma odtujene žene se je počutil nesrečnega, čeprav bi moral biti srečen, ker je država skrbela, da so se ljudje zabavali in čim manj razmišljali.

Prav zaradi knjig se je Montag zbližal z gospodom Faberjem. Strinjala sta se, da bi lahko maščevala požarnikom tako, da bi v njihove hiše podtikala knjige, potem pa sprožila alarm.

Montaga je žena zapustila zaradi knjig, ki jih je prebiral. Ker je bil jezen na Beattyja, poveljnika požarnikov, ga je zažgal, tako kot je prej sežigal knjige. Ob begu je še podtaknil knjige v hišo enega od požarnika, da bi drugi požarniki sežgali njegovo hišo. Pri tem je razmišljal: »To, kar počnem zdaj, ni prav, vendar je vaš mož delal isto drugim in nikoli se ni vprašal, nikoli premislil in se nikoli vznemirjal. In vi ste požarnikova žena, to je vaša hiša in zdaj ste, po vseh onih hišah, ki jih je vaš mož zažgal, in ljudeh, ki jih je brez pomisleka ranil, na vrsti vi.« (prav tam, str. 101)

Toda Montag je bil na začetku zgodbe prav tak kot njegov sodelavec, o katerem je razmišljal. Brez pomisleka je sežigal knjige.

Na prvi pogled so knjige v Montagovo življenje prinesle le trpljenje: »Kolikokrat se človek lahko zruši in kljub temu ostane živ? Duši me. Tam leži mrtev Beatty, ki je bil nekdaj moj prijatelj, in

Millie je odšla, bila je moja žena, mislil sem, da je bila moja žena, zdaj pa ne vem več. Hiša je zgorela. Izgubil sem službo, na begu sem in med potjo sem podtaknil v požarnikovo hišo knjigo. Dobri Jezus, kaj vse sem storil v enem samem tednu!« (prav tam, str.102)

Ko si je Montag srečno rešil življenje in se je pridružil somišljenikom, ljudem, ki so ljubili knjige in so se jih v strahu pred uničenjem naučili na pamet, jim je rekel, da ne sodi k njim, da jim nima ničesar ponuditi. Zagotovili so mu, da je zanje pomemben, ker ima v glavi shranjen del Biblije, oni pa poznajo metodo, s katero lahko prikličejo v spomin vse, kar so prebrali.

Kasneje tega večera se je začela vojna. V napadu je bilo mesto uničeno, prav tako vsi njegovi prebivalci, med njimi tudi Mildred.

»Čudno, toda ne pogrešam je, ničesar posebnega ne čutim,' je rekel Montag. 'In čeprav bi umrla, tako sem ugotovil malce prej, ne bi bil žalosten. To ni prav. Nekaj ni v redu z mano. /.../ Ničesar se ne morem spomniti. Ko pomislim na njene roke, se domislim samo tega, da niso ničesar delale.'« (prav tam, str. 120)

Bal se je, da mu Mildred ni ničesar dala, da mu ni pustila niti spominov, pomislil je na njeno prazno življenje. Ko so začele padati bombe, pa se je spomnil: »Spominjam se. Chicago. Chicaga pred mnogimi leti. Millie in jaz. Tam sva se seznanila.« (prav tam, str. 122)

Torej le ni pozabil svojega prvega srečanja z Mildred. Takrat sta bila verjetno še srečna skupaj. Končno se je spomnil tudi odlomka iz Knjige duhovnikov in Razodetja, ki ga je bral na poti k Faberju: »In na obeh bregovih reke je raslo drevo življenja, na njem je bilo razkritih dvanajst vrst sadežev; za vsak mesec je pridelalo svoj sadež; listje na drevesu pa je bilo za ozdravljenje narodov.« (prav tam, str. 126)

3.3.4 Odziv okolice na Montagovo branje

Ko je Montag pokazal svoji ženi knjige, ki jih je skrival doma, je bila vsa iz sebe. Stekla je k peči, da bi jih sežgala, in s težavo ji je to preprečil. Bral ji je ure in ure, a je ni mogel prepričati o pomembnosti knjig. Žal niso mogle tekmovati z njenimi oddajami na stenah s TV-ekrani, v katerih so nastopali živi ljudje, kot mu je rekla. Motilo jo je, da osebe, ki nastopajo v knjigah, ne obstajajo, so izmišljene. Bala se je, da bi poveljnik Beatty izvedel za knjige, ki jih je skrival Montag: »Lahko bi prišel, zažgal hišo in 'družino'. To je vendar nezaslišano. Pomisli na vse, kar sva vanjo vložila. Čemu bi morala brati? Zaradi česa?« (prav tam, str. 59) Ko je ugotovila, da mož ne bo vrnil vseh knjig, je bila nanj besna: »'Uničil naju boš! Kdo je pomembnejši, jaz ali tista biblija?' In začela je vreščati in je obsedela tam kakor voščena lutka, ki se topi v lastni vročini.« (prav tam, str. 62)

Ko sta k ženi prišli na obisk prijateljici in je poslušal njihov pogovor, je Montag poskusil z branjem pesmi Obala Dovra »izgnati njihovo topoumnost« (prav tam, str. 79), a ni bil uspešen. Ena izmed poslušalk, gospa Phelpsova, se je začela jokati. Ob tem dogodku je bil tudi Montag pretresen. Gospa Bowlesova mu je očitala: »Vedela sem, da se bo to zgodilo. Vedno sem govorila, poezija in solze, poezija in samomori in jok in grozljiva občutja, poezija in boleznost, ves ta nesmisel! Zdaj sem to dokazala. Zlobni ste, gospod Montag, zlobni!« (prav tam, str. 81). Zgodilo se je ravno to, o čemer mu je že prej govoril Beatty. Ljudje hočejo biti srečni, ob literaturi pa se lahko počutijo nelagodno. Pesem je Phelpsovo ganila, očitno si je le govorila, da je srečna, da je v zakonu s tretjim možem neodvisna, da so otroci poguba in jih zato nima ...

Ko se je Montag nekega večera odpravil k Faberju, je na vlaku prebiral knjigo – kar v javnosti. Nihče se zanj ni zmenil. Knjigo je imel namen predati poveljniku Beattyju, zato si je poskušal zapomniti čim več zapisanih besed. Neprestano je ponavljal: »Poljske lilije ...« (prav tam, str. 64) Po zvočniku se je ves čas predvajal oglas za zobno pasto Denham. To ga je zelo motilo, bil je živčen, skoraj bi pobesnel, saj je bilo njegovo branje zaman. Nenadoma je izgubil nadzor nad seboj in zakričal: »Lilije, sem rekel!« (prav tam, str. 64) Ostali potniki so ga prestrašeno gledali in predlagali, naj nekdo pokliče stražo. Vsi so bili tako ujeti v svoj mehurček misli, da sploh niso opazili, da ta Montag prebira Sveto pismo.

Faber je bil sprva do Montaga nezaupljiv, potem pa se je odločil, da mu bo pomagal. Dal mu je okroglo slušalko, preko katere ga je poslušal, vodil in mu bral: »Bral ti bom, da si boš lahko zapomnil. Spim le pet ur. Nobenih opravil nimam. Če želiš, ti bom bral cele noči. Pravijo, da se sporočila, če ti jih kdo šepeta v uho, vtisnejo v spomin tudi med spanjem« (prav tam, str. 75)

Poveljnik Beatty je Montaga obiskal, ker je slutil, da se je Montag spremenil, da ima doma knjige: »Vsakemu gasilcu se vsaj enkrat v življenju vzbudi radovednost. Vpraša se, kaj je v knjigah zapisano. Bi si hotel potešiti radovednost, uh? No, nekoč sem moral prebrati nekaj knjig, da bi se seznanil s tem, kar bo moje delo, in Montag, besedo ti dam, knjige ne pripovedujejo ničesar! Ničesar, kar bi lahko verjel ali se iz njih naučil. Leposlovne pripovedujejo o ljudeh, ki ne obstajajo, so plod domišljije. Še bolj ničeve pa so strokovne, kjer en profesor zmerja drugega z idiotom, en filozof pa si histerično prizadeva, da bi preglasil drugega. Vsi skupaj pa samo dirjajo okrog, ugašajo zvezde, ugašajo sonce. Samo zbegajo te.« (prav tam, str. 53) Beatty je hotel prepričati Montaga, da so knjige izmišljene, da pripovedujejo o izmišljenih ljudeh in človeka le zbegajo, zmedeni ljudje pa lahko povzročajo težave. Večina hoče biti srečna.

Granger, vodja skupine, ki se ji je pridružil Montag, mu je rekel: »Vsi smo delali prave napake,

sicer ne bi bili tu. Dokler smo bili samo ločeni posamezniki, smo imeli le bes. Pred leti sem udaril požarnika, ki je prišel zažgat mojo knjižnico. Od takrat sem na begu. Se nam želiš pridružiti, Montag?'

'Želim.'« (prav tam, str. 115)

Montag je spoznal, da ima skupina lahko veliko večjo moč v boju proti sistemu kot besen posameznik.

3.4 Aldous Huxley: Krasni novi svet

3.4.1 Povzetek vsebine

Na začetku romana direktor londonskega Zavoda za razplajanje in prilagajanje ljudi vodi študente po svoji ustanovi. Ogledajo si proizvodnjo dojenčkov in njihovo vzgajanje v zgodnjih fazah. Dojenčke namreč prilagajajo glede na določeno kasto; predvajajo jim ponavljajoč se glas, ki trdi, da so alfe najpomembnejše, epsilon pa so kljub nevrednosti še vedno uporabni za nekaj. Otroke pripeljejo v sobo, polno rož in knjig, in jih nato z električnim šokom stresejo, da v prihodnje knjig in rož ne bi marali in bi se jih bali. To je proces instrumentalnega pogojevanja, učenje, pri katerem so pomembne posledice in je verjetnost ponavljanja nekega vedenja odvisna od njegovih posledic. Te predvajane fraze se otrokom vtisnejo v zavest za zmeraj.

V nadaljevanju ogleda se direktorju pridruži nadzornik Mustapha Mond in začne študentom predavati o življenju v preteklosti. Govori jim je o družinah, čustvih in rojevanju. Trdi, da so bila čustva kriva za nestabilnosti in mnoge težave, ki so se v svetu dogajale, vključno z vojnami. Pove, da so nekateri spremembe željni ljudje že v preteklosti želeli prevzeti oblast, a jim ljudstvo ni dovolilo. Po devetletni vojni pa so bili izmučeni, kar so reformisti izkoristili in prevzeli družbo. Znebili so se vsega, kar je dajalo ljudem upanje – prepričanje v Boga in ljubezen med ljudmi. Uvedli so kastni sistem, s čimer se je družba stabilizirala. Od tedaj so vsi ljudje srečni in zadovoljni s svojim življenjem. Družba v romanu je predstavljena 632 let po Fordovem izumu tekočega traka in začetka proizvodnje. Forda častijo, kot so včasih Boga. Če pa so kdaj žalostni, vzamejo somo, nekakšno drogo.

Spoznamo Lenino Crowne, ki pripada kasti beta, in Bernarda Marxa, ki je pripadnik kaste alfa. Bernard je razmeroma nizek moški, kar je sicer značilno za nižje kaste. Med njegovim prilagajanjem naj bi nekdo v njegovo kri po nesreči dal kapljico alkohola, kar je omejilo njegovo rast. Zaradi tega in pa tudi njegove osamljene osebnosti in slabe volje ga sodelavci ne marajo kaj preveč. Bernard je zaljubljen v Lenino, ki pa hodi s Henryjem Fosterjem, toda ker so v tej družbi dolga razmerja nesprijemljiva, se Lenina strinja, da gre na potovanje v Novo Mehiko z

Bernardom. Direktor Bernardu odobri pot in mu zaupa zgodbo, kako je tudi on pred leti odpotoval tja s svojim takratnim dekletom. Ko sta šla na sprehod med gorami, je nenadoma prišla nevihta, v kateri sta se izgubila. Prisiljen je bil odpotovati sam in nikoli več ni slišal o njej.

Edini Bernardov pravi prijatelj je Helmholtz Watson, ki je prav tako pripadnik kaste alfa in ima podobne poglede na družbo kot Marx. Njegova služba je pisanje inspiracije za ljudi, a je niti sam nima. Z Bernardom se dobro razumeta, ker se noben od njiju ne more vključiti v družbo.

Bernard in Lenina odpotujeta v Novo Mehiko in obiščeta rezervat za divjake. Helmholtz Marxu v telefonskem pogovoru pove, da ga želi direktor premestiti na Islandijo, ker Bernard preveč nasprotuje družbi. Lenina je zgrožena, ker prvič vidi ljudi, ki so stari, ljudi z gubami in ljudi z različnimi ranami ter boleznimi. Spoznava novo kulturo in ta ji ni všeč. Ko opazuje ples za dobro letino, ne more verjeti, da se lahko kdo prostovoljno biča. Nato spozna Johna. Divjak in Bernard se spoprijateljita, saj se oba v svoji družbi počutita drugačna, nesprejeta. Bernard ugotovi, da je Divjakova mati Linda ženska, o kateri je govoril njegov direktor. Takrat bi se lahko vrnila domov, a se ni želela, ker je bila že noseča z Johnom. Če bi se vrnila, bi jo bilo preveč sram.

Bernard Lindo in njenega sina Johna odpelje v London, da bi tako preprečil svoj odhod na Islandijo. Ko ju predstavi direktorju, se ta počuti tako osramočenega, da da odpoved in odide. Vsi ljudje si želijo videti Divjaka. Bernard priredi večerjo za znane osebnosti, na kateri bi predstavil Divjaka, a se je ta ne udeleži.

John in Helmholtz postaneta dobra prijatelja in skupaj prebirata Shakespearja. Lenina izpove svojo ljubezen Divjaku, a jo ta zavrne, saj si ona želi le spolnih odnosov. V Johnovi kulturi pa so spolni odnosi namenjeni le zakoncem. Med njunim prepirom iz bolnišnice pokličejo Johna in mu sporočijo, da njegova mati umira. V bolnišnici je zgrožen, ko spremlja prilagajanje otrok na smrt. Zmeša se mu, ko zagleda, kako po končani izmeni delavci dobijo zastoj somo. Meče jo skozi okno in pridružita se mu Helmholtz in Bernard. Policija vse tri odpelje na pogovor k Mustafu Mondu. Helmholtz in Bernard bosta morala za kazni oditi na samotni otok. Johna pa Mustafa želi obdržati v bližini še za kakšen eksperiment. Mladenič pa zbeži iz Londona in si za svoje puščavniško bivališče izbere stari svetilnik. Ko se biča, ker noče pozabiti na materino smrt in nesnago civiliziranega sveta, obtožuje pa se tudi poželenja po Lenini, ga opazijo mimoidoči in kmalu se pri njem pojavijo novinarji, nato pa na stotine radovednežev, med njimi je tudi Lenina. John jo začne bičati, potem pa se vse skupaj sprevrže v orgijo. Naslednja skupina obiskovalcev najde Johna obešenega.

3.4.2 Bralci v romanu

John, ki je s svojo materjo Lindo živel v rezervatu, se je naučil brati, ko mu je dala knjigo o

kemijskih enačbah in poskusih na embrijih, ki so jih izvajali v Zavodu. Kasneje mu je v roke prišla še ena knjiga, Zbrana dela Williama Shakespeara. Lindi je knjigo podaril prijatelj, ona pa jo je dala Johnu. Knjigo je odprl na slepo in prebral: »A vendarle – življenje v lojnatih posteljah gnilobnem znoju odurno scmarjenje, nežnost, paritev v gnusnem svinjaku...« (Huxley, 2016, str. 128) John je bil očaran nad odlomkom, povezal ga je s svojim življenjem in svojo materjo Lindo. »Čudne besede so mu burno zavalovile v duši; razlegale so se po njej, kakor da bi govoril grom; kakor bobni pri poletnih plesih, če bi bobni lahko govorili; kakor možje, ki so prepevali Pesem žita, lepo, lepo, da se je človek razjokal; kakor stari Mitsima, ko je izgovarjal čarobne besede nad svojimi peresi in izrezljanimi palicami in kosci kosti in kamna – kiathla tsilu silokwe silokwe silokwe. Kiali silu silu, tsihl –, a to je zvenelo še bolje od Mitsimovih čarobnih besed, saj so bile te besede, ki jih je bral, namenjene njemu; govorile so čudovito in le ne pol razumljivo, strašno lepe čarobne besede, o Lindi, ki je ležala in smrčala, s prazno čašo na tleh poleg postelje; o Lindi in Popeju, Lindi in Popeju.« (prav tam, str. 128)

Ko je bil z Lenino, je citiral odlomek iz tega dela. Mladenka ga je nekega dne obiskala in mu izpovedala svojo ljubezen. Želela si je njegovih dotikov, a jo je John zavračal, saj je bila navada v njegovi deželi drugačna: »Tudi to je kakor v Shakespearu: 'A če ji streš pečat devišstva, preden se stečejo obredi sveti, kakor pobožni običaj zapoveduje' ...« (prav tam, str. 186)

Kljub izobrazbi Helmholtz in Bernard nista mogla razumeti pomena Shakespearjevih del. Divjak jima je nekega dne bral iz Romea in Julije. Razmišljal je o Lenini in njuni 'ljubezni'. Ko je prebral del o materi in otrocih, je Helmholtz bruhnil v smeh. »Mar ne sedi usmiljenje v oblakih, da video bi mi na dno gorja? O, ne zavržite me, mila mati, odlog sprostite za en mesec, teden, če ne, pripravite poročno postelj mi v temni grobnici, kjer Tybalt spi.« (prav tam, str. 179) Mati in oče sta namreč Julijo silila, da bi se poročila z moškim, ki ga sama ni želela. Helmholtz je menil, da je njen položaj tako nesmiseln in nespodoben, da se človek pač mora smejati. S tem je pa Divjakova čustva močno prizadel.

Svetovni nadzornik Mond je imel shranjenih kar precej knjig v povezavi z vero. »'Ta stvar,' je rekel, 'me je vedno zanimala.' Potegnil je ven veliko debelo črno knjigo. 'Tegale na primer še niste nikoli prebrali.' Divjak je vzel knjigo v roke. 'Sveto pismo stare in nove zaveze,' je prebral na glas z naslovne strani. 'Tega tudi ne.' Mala knjižica je že izgubila platnice. 'Hoja za Kristusom.' 'Tega tudi ne.' Dal mu je v roko knjigo. 'Variacije religioznega doživetja.' Napisal William James. 'Imam še veliko drugih,' je nadaljeval Mustafa Mond in spet sedel. 'Celo serijo pornografskih starih knjig. Bog na varnem, v predalu, in Ford na policah.'« (prav tam, str. 224)

3.4.3 Odnos družbe do branja

V romanu osebe praviloma niso brale, ker so bile knjige večinoma prepovedane. Dovoljene so bile le tiste, ki so bile izdane po letu Fordovega izuma množične proizvodnje. Prepovedane so bile vse antične pripovedke, Sveto pismo ... Niso verjeli v Boga, temveč v Forda.

S pomočjo metode Ivana Pavlova so že otrokom vcepili sovraštvo do knjig. Pred dojenčke so položili knjige in rože ter pustili, da so se z njimi igrali in gledali pisane slike v knjigah. Nenadoma so dojenčke stresli z električnim šokom in jim na ta način povzročili odpor in nekakšno travmo pred knjigami.

V svetu, polnem srečnih, zadrogiranih ljudi, je bilo težko opaziti nekoga z občutkom samote. Soma je namreč poskrbela, da se ljudje niso počutili osamljene. Helmholtz pa ni jemal some, svoja čustva je raje sam premlal in o njih razmišljal, kot da bi jih zakril. O svojem počutju je napisal pesem, zaradi katere se je sprl z oblastjo:

*Ta sestanek včerajšnji,
Kako puhel se mi zdi!
Polnoč sredi mesta,
Odmevajoča prazna cesta.
Tiha so usta, obrazi že spe,
Stroji davno že stoje.
Opusteli so lokali,
Kjer judje so praznovali.
Ves ta molk se veseli,
Joče (tiho ali kar na glas),
A prav rad bi vedel jaz,
S čigavim glasom govori.
Iz odsotnega Suzane čara,
Rok Egerije in prsi bujnih para,
Ustnic in zadnjice,
Ki z njimi me zavaja,
Se navzočnost mi poraja.
Koga – česa? Kje tu našel smisel bi,
Da nas tisto, česar ni,
Vendar čisto izpolnjuje,
Prazno noč nam naseljuje*

Bolj živo in bolj čvrsto

Kot pa tisto, s čimer se parimo,

A se nam zdi tako grdo? (prav tam, str. 176)

Pesem je Helmholtz prebral pred svojimi študenti. Svoja predavanja je vedno podprl s strokovnimi zgledi, tokrat pa je za tovrstno razlago izbral lastno delo. Seveda so ga študentje ovadili šefu. Bernard ni bil presenečen: »Saj očitno pobija vse tisto, česar so nas učili v spanju. Pomni, da so jim dali najmanj četrto milijona svaril proti samoti.« (prav tam, str. 177)

Helmholtzeva pesem namreč govori o samoti.

Ko je John nekega dne Bernardu in Helmholtzu prebiral Romea in Julijo, se je začel Helmholtz glasno smejati. »Mati in oče (kako groteskna nespodobnost), ki silita hčer, da vzame nekoga, ki ga ne mara! In to bedasto dekle, ki sploh ne pove, da že ima nekoga, ki ji je (vsaj tisti čas) ljubši! Položaj je tako nesmiseln in nespodoben, da se je človek moral smejati. Z junaškim naporom je Helmholtzu uspelo, da je zadržal čedalje hujši pritisk svoje veselosti; toda 'mila mati' (kakor je ti besedi z glasom, ki se mu je tresel od tesnobe, izgovoril Divjak) in mrtvi Tybalt, ki je bil povrh še očitno neupepeljen in je tratil svoj fosfor v rakvi, krmil z njim nagrobnik – sta bila zanj preveč – nenasitno se je smejal. Divjak pa ga je gledal prek roba svoje knjige ves blede, tako je bil užaljen; ko pa smeha le ni bilo konec, je knjigo ogorčeno zaprl, vstal in jo zaklenil v predal s kretnjo človeka, ki rešuje biser pred svinjo.« (prav tam, str. 180) Helmholtz se je končno le umiril: »A vendar, /.../ dobro vem, da človek potrebuje take smešne, nore situacije, saj o ničemer drugem ni mogoče zares dobro pisati. Zakaj je bil ta starina tako čudovit propagandni tehnik? Ker je imel toliko norih in mučnih zadev, zaradi katerih se je lahko razburjal. Človeka je treba žaliti in ga vznemirjati, da se domisli zares dobrih, prodirnih rentgenskih fraz. Toda očetje in matere! Kako morete pričakovati, da se bom držal resno, če mi pripovedujete o očetih in materah? In kdo se bo vendar razburjal zaradi tega, če fant dobi dekle ali je ne dobi?« (prav tam, str. 180)

Helmholtz odlomka iz Shakespearjeve tragedije ni mogel razumeti, ker je živel v svetu, v katerem ljudje niso imeli staršev, v katerem niso poznali prave ljubezni in zvestobe. Tudi Lenina ni razumela Shakespearjevih verzov, ki jih je citiral John: »Za božjo voljo, John, govori vendar pametno. Niti besede tega ne razumem, kar praviš. /.../ Še znorela bom zaradi tega.« (prav tam, str. 186)

Potem ko so Johna aretirali, ker je v bolnišnici skušal preprečiti razdeljevanje some dvojčkom kaste delta in je zaradi tega prišlo do nasilnega obračunavanja, je moral skupaj s svojima prijateljema Bernardom in Helmholtzem oditi na pogovor k svetovnemu nadzorniku Mustafu Mondu. Ta je Johnu že na začetku citiral Shakespearjeve besede: »Včasih mi tisoč bo glasbil

brenkljalo okrog ušes.« (prav tam, str. 212) Povedal mu je, da on izdaja zakone in jih lahko tudi krši, torej lahko bere knjige. Divjak je hotel vedeti, zakaj je Shakespeare prepovedan. Nadzornik mu je pojasnil: »Ker je star; to je pglavitni razlog. Tu si s starimi rečmi ne moremo nič pomagati. /.../ Lepota je privlačna, mi pa nočemo, da bi ljudi privlačevale stare reči. Hočemo, da bi jih mikale nove.« (prav tam, str. 212–213) Poleg tega ljudje Shakespearjevih del ne bi razumeli: »Ker naš svet ni več tisti svet, v katerem je živel Othello. Avtomobilov ne moreš delati brez jekla, brez družbene nestalnosti pa ne tragedij. Svet je zdaj ustaljen. Ljudje so srečni, saj dobijo vse, kar si poželijo, in si nikoli ničesar ne poželijo, česar ne morejo dobiti. /.../ Če pa je vendarle kaj narobe, si lahko pomagajo s somo. /.../ Izbirati je treba med srečo in med tistim, čemur so ljudje včasih rekli visoka umetnost. Žrtvovali smo visoko umetnost. Namesto nje imamo čutne filme in dišavne orgle.« (prav tam, str. 213–214)

3.5 John Green: Krive so zvezde

3.5.1 Povzetek vsebine

Zgodbo pripoveduje neobičajna najstnica Hazel Grace, ki že od trinajstega leta boleha za rakom. Ima zaščitniške starše, ki pa vseeno želijo, da njihova hčerka živi življenje, ki si ga zasluži vsak najstnik, zato jo silijo, da obiskuje podporno skupino. Tam spozna Augustusa, na kratko Gusa, in se vanj zaljubi. Skozi skoraj celoten roman spremljamo ljubezensko zgodbo med njima. Gus je raka že prebolel. Čeprav je zaradi bolezni izgubil eno nogo, ga to ne ovira pri sanjarjenju o prihodnosti. Hazel je strastna bralka, še posebej rada prebira knjigo, ki se po njenem mnenju konča na sredini dogajanja, Vladar vseh bolezni. Zdi se ji je nadvse realna in dovolj turobna, da jo lahko bere »umirajoči« človek z izjemno hudo obliko pljučnega raka. Všeč ji je, da ni kot druge knjige, v katerih literarni junaki trpijo za rakom, na koncu pa ga premagajo in ustanovijo dobrodelno organizacijo za te, ki se spopadajo s to kruto boleznijo, všeč ji je, da Anna na koncu zgodbe umre. Augustus spravlja Hazel v smeh in dobro voljo, predvsem pa ji vrne voljo do življenja in upanje, da njeno življenje ni zamujeno. Drug ob drugem se počutita prijetno, lahko sta to, kar sta v resnici. Všeč sta si ravno zato, ker ju povezuje izkušnja hude bolezni. Njuna zgodba se ne konča tako sladko, kot se je začela. Augustus izve, da se mu je rak razširil po celem telesu. Nekaj časa okleva, potem pa le pove Hazel, da bo njunih srečnih dni kmalu konec. Dekle raka dojema kot življenjskega sovražnika, ki ji z vsakim premikom nož bolj zarije v hrbet. Čaka samo, da jo prebije, in ve, da bo s Gusom enako, da se njegov konec nezadržno bliža. Želi mu posvetiti kar se da veliko časa. S svojo mamo in Gusom odpotuje v Amsterdam na intervju k pisatelju, ki ni dokončal knjige, ki jo je brala in tako občudovala. Srečanje z njim Hazel in Gusa

razočara. Pisatelj se celo imenuje profesionalni uničevalec sanj. Čez nekaj tednov Gus umre. Hazel je potrta, a se je pripravljala na ta dan. Od začetka je slutila, da se bo eden od njiju poslovil predčasno. Menila je, da bo to ona, a ji je življenje podarilo še nekaj časa, da ga res izkoristi. Zaveda se, da »svet ni tovarna za izpolnjevanje želja.« To je v težkih trenutkih večkrat rekel Augustus in bilo ji je všeč, ker je realno gledal na življenje. Celotno življenje se je namreč srečevala z ljudmi, ki so ji dajali lažno upanje, da bi se počutila bolje. Hazel ne prenese laži, usmiljenja in pomilovanja. Dan za dnem se zbuja z mislijo podpirne skupine: »Danes živimo na polno!«

3.5.2 Hazel bere

»Pozno pozimi v mojem sedemnajstem letu je moja mama sklenila, da sem depresivna, najbrž zato, ker sem le poredkoma šla iz hiše, precej časa preživela v postelji, kar naprej prebiralas isto knjigo, se neredno prehranjevala in doberšen del svojega prostega časa, ki sem ga imela na pretek, posvečala razmišljanju o smrti.« (Green, 2012, str. 11)

Hazel je imela veliko prostega časa, ki ga ni zmogla izkoristiti drugače, kot da je poležavala v postelji, prebiralas knjige in razmišljala o smrti, ki jo je nedvomno čakala veliko prej kot ostale njenih let. Menim, da Hazel v resnici ni bila depresivna. Želela si je biti kot drugi, a je vedela, da je zaradi neozdravljive bolezni nekaj posebnega. Imela je le peščico prijateljev, ki jih sicer ni najbolje razumela. Edina prijateljica izven kroga podpirne skupine, za katero izvemo, je bila zapravljiva in na ljubezenskem področju zelo izkušena Kaitlyn.

Hazel je knjigo *Vladar vseh bolezni* prebrala že tolikokrat, da se je »sprijateljila« z avtorjem: »To sem se naučila pri svojem že omenjenem tretjem najboljšem prijatelju, Petru Van Houtnu, samotarskemu avtorju *Vladarja vseh bolezni*, knjige, ki je bila zame skoraj kot Sveto pismo.« (prav tam, str. 20)

»Ampak to ni knjiga o raku, ker so knjige o raku bedne. Veste, v knjigah o raku oseba z rakom ustanovi dobrodelno organizacijo, ki zbira dobrodelne prispevke za boj proti raku, ne?« (prav tam, str. 52) Hazel nagovarja nas, bralce romana *Krive so zvezde*. Želi nas prepričati, da je roman *Vladar vseh bolezni* res nekaj posebnega, vredna branja.

»Poleg tega je Anna glede vsega iskrena tako, kot ni po navadi nihče: skozi celotno knjigo govori o sebi kot o stranskem učinku, kar je totalno pravilno.« (prav tam, str. 53)

Hazel je roman občudovala tudi zaradi Annine iskrenosti glede bolezni.

»Vem, da gre za zelo književno odločitev, in tako naprej, in najbrž je to tudi del razloga, da mi je knjiga tako pri srcu, ampak vseeno človek lažje priporoči zgodbo, ki se konča.« (prav tam, str. 53) Roman je Hazel še toliko bolj pritegnil, ker se konča na sredini. Toda iz dneva v dan jo je

bolj mučilo, kako bi se zgodba lahko nadaljevala.

»Prek založnika sem Petru Van Hountnu poslala ducat pisem in v vsakem spraševala, kaj se zgodi po koncu zgodbe: ali je Nizozemski tulipantar prevarant, ali Annina mama pristane v zakonu z njim, kaj se zgodi z Anninim trapastim hrčkom (ki ga njena mama sovraži), ali Annine prijateljice maturirajo – vse te reči. Toda odgovoril mi ni niti na eno pismo.« (prav tam, str. 53 – 54) Hazel je hotela na vsak način izvedeti, kaj se je zgodilo ostalim v romanu, zato je pošljala pisatelju pisma, a ta ji nanje ni odgovoril.

»Ko sem tiste noči ponovno brala knjigo, nisem bila zbrana, saj sem si predstavljala Augustusa Watersa, kako prebira iste besede. Spraševala sem se, ali mu bo vseč ali pa jo bo odpravil kot knjigo, ki hoče biti nekaj več, kot je. Nato se nisem spomnila obljube, da ga pokličem, ko bom prebrala Ceno zore, tako da sem poiskala njegovo številko na prvi strani in mu poslala esemes.« (prav tam, str. 54)

»Medtem ko je bral, sem se zaljubila tako, kot utoneš v spanec: počasi, potem pa kar naenkrat do konca.« (prav tam, str. 122)

Menim, da se je Hazel zaljubila v Gusa tudi zaradi njegovega veselja do branja.

3.5.3 Odziv okolice na Hazelino branje

»Kaj za božjo voljo je to?' je vzkliknila Kaitlyn in pomigala proti knjigi.« (prav tam, str. 46) Prijatelji niso razumeli, da Hazel bere tudi zaradi svojega užitka. Pogosto so mislili, da bere zato, ker ne more početi nič drugega. Prijateljica Kaitlyn je menila, da je branje dolgočasno, zamudno in nesmiselno, zato se je raje odpravila po trgovinah, da bi kupovala za Hazelin triintrideseti pol rojstni dan. Hazelina mama se je bala smrti svoje hčerke, zato je v družini uvedla praznovanja za vsako možno priložnost. Praznovali so celo dan objemanja dreves. Menim, da je želela, da se ima Hazel lepo ta čas, ki ji je še ostal.

»Mami me je iz šole odpeljala naravnost v knjigarno ob nakupovalnem centru, kjer sem kupila Polnočne zore in Rekviem za Mayhema, prvi nadaljevanji Cene zore /.../« (prav tam, str. 45) Sklepamo lahko, da je Hazel njena mama pri branju podpirala. Želela si je, da bi bila tudi Hazel le navadno dekle, ki se druži s prijatelji in se veseli življenja, žal pa to ni bilo mogoče. Podpirala jo je pri vsaki odločitvi. Želela si je, da bi bila njena hči srečna. Bala se je, da jo bo kmalu izgubila.

»Knjigo berem,' je rekla. 'In potem sem jaz tista, ki bi morala med ljudi.' Nasmehnila sem se in skušala mi je vrniti nasmeh, toda na njem je bilo nekaj neprepričljivega.« (prav tam, str. 56)

Hazel je mama pogosto očitala, da se preveč zateka h knjigam, a je sama skrivaj študirala. Hazel je to izvedela šele proti koncu zgodbe.

Augustus je prebral roman *Vladar vseh bolezni*, a menim, da ga ni tako občudoval kot Hazel, ni pa ji hotel vzeti navdušenja nad knjigo. Z njo je odšel v Amsterdam, da ji pokaže, kako rad jo ima, da je noče izgubiti.

Avtor romana *Vladar vseh bolezni* ni odpiral pisem svojih oboževalcev, to je veljalo tudi za Hazelina pisma. Na pisma, ki so prispela na njegov elektronski naslov, pa je odgovarjala njegova asistentka Lidewij Vliegenthart. Hazel je v njegovem imenu napisala, da ji nadaljevanje romana lahko razkrije le v živo, saj je glede mladih oboževalcev, tehnologije in ljudi nasploh nezaupljiv.

»Draga gdč. Lancaster,

*Bojim se, da ste vero polagali v napačnega človeka – toda saj je z vero običajno tako. Na vaša vprašanja ne morem odgovoriti, vsaj ne pisno, saj bi zapis takšnih odgovorov tvoril nadaljevanje *Vladarja vseh bolezni*, ki bi ga lahko objavili ali kako drugače delili na mreži, ki je nadomestila možgane vaše generacije. Obstaja telefon, vendar bi pogovor lahko posneli. Saj ne, da vam ne bi zaupal, ampak vam ne zaupam. Zato, draga Hazel, bi na takšna vprašanja lahko odgovoril zgolj v živo, a vi ste tam, jaz pa tukaj.*

Če bi se kadarkoli znašli v Amsterdamu, pa se me ne obotavljajte obiskati. Običajno sem doma. Dovolil bi vam celo pokukati na moj nakupovalni spisek.

S spoštovanjem,

Peter Van Houten

pri Lidewij Vliegenthart » (prav tam, str. 78–79)

Hazel in Augustus sta se nato s pisateljem dogovorila, da se srečata z njim v Amsterdamu. Na obisku sta razočarano ugotovila, da je njun idol navaden pijanec, ki uničuje sanje mladih, in ne nekdo, ki je napisal *Vladarja vseh bolezni*. Zgodba s pisateljem pa se ni zaključila v Amsterdamu. Peter Van Houten se je nepričakovano pojavil na Gusovem pogrebu. Hazel je takrat končno izvedela, da je Anna, glavna junakinja njegovega romana, ki je umrla zaradi raka, predstavljala njegovo pokojno hčerko. To je sicer razložilo velik del njegovih težav, a ni opravičevalo njegovega pritlehnega obnašanja ter težav z alkoholom.

3.6 Anna Piwowska: Frančiška

3.6.1 Povzetek vsebine

Roman nam pripoveduje o štirinajstletni Frančiški iz Varšave, ki jo preseneti mamina bolezen. Prelomni dogodek se zgodi, ko njeno mamo odpelje rešilec, ona pa se mora preseliti k babici, ki do teh kritičnih trenutkov ni bila del Frančiškinega življenja. Babica oziroma babnica, kot ji pravi Frančiška, se sprva ne znajde v svoji novi vlogi.

Skozi roman lahko sledimo, kako Frančiška nadgrajuje in izpopolnjuje svojo novo odkrito strast do poezije, česar njeni prijatelji večinoma ne razumejo. Ko je v največji stiski, začne brati pesmi in ustvarjati poezijo. Svoj dar prvič razkrije na koncu romana, ko jo Matevž prijavi na tekmovanje mladih pesnikov in tam dekler doživi nepozaben aplavz. Frančiška se znajde tudi v ljubezenskem trikotniku med najboljšim prijateljem Matevžem, ki jo že dlje časa občuduje, in dobrim prijateljem ter sošolcem Martinom, ki velja za najlepšega in najpostavnejšega fanta na šoli. Z branjem in pisanjem, tudi o tej težavi, umirja svoje podivjane in nejasne misli. Z mamo se sliši le redko.

Želi si, da bi bila lahko vsaj med prazniki z mamo, a materino zdravstveno stanje žal tega ne dopušča. Čez čas lahko spremljamo tudi napredovanje odnosa med babico Evo, ki dela v gledališču in je doma le redko, in Frančiško. Evi vloga babice postaja vse bolj vseč, Frančiško poskuša razumeti. Podari ji veliko pesniških zbirk, dopusti uporabo interneta, zaupa ji dovolj, da jo pusti samo v knjižnico, kjer dekle raziskuje poezijo ter pesnice, ki so ji vseč. Kljub temu da Eva ne praznuje praznikov, vnukinji kupi novoletno smrečico ter jo postavi v njeno sobo. Podari ji tudi darilo, ki Frančiški veliko pomeni, in sicer popravljeno sliko Raj, ki je bila zaradi požara delno uničena. Ko se odnos med njima poglobi, jo Eva povabi na kratek predrojstnodnevni oddih v svoj ljubi kraj Nieborov. Frančiška se presenečenja zelo razveseli.

Konec romana je optimističen. Mamino zdravstveno stanje se izboljšuje, Frančiška se lahko zanese na svoje prijatelje, z Evo se povežeta tako močno, da je Frančiška noče zapustiti, ljubezenski trikotnik pa se na koncu odvijte v srečno zvezo med Matevžem in Frančiško. Dekle ustvarja vedno boljše pesmi, ki bodo v prihodnosti, kot ji obljublja Matevž, postale odvisne od aplavza.

3.6.2 Frančiška kot bralka

Spodnjo pesem je Frančiška prebrala na začetku pripovedi. Glede na njen odziv lahko rečemo,

da se je imela rada. V nasprotju z njo se žal veliko deklet ne zaveda svoje enkratnosti.

V črtasti oblekici iz perkala,

v laseh poljski rožici,

lica rožnata;

ni je bilo podobne tej deklici,

to ni šala.

Imela za svoje ukaze nadzemske je moči,

jutra sladke ekstaze,

sadove rajskih strasti,

zvezdnih poti obraze

pomladne noči. (Piwkowska, str. 11)

Frančiška je bila prepričana, da so besede pesnika Adama Asnyka, zapisane v zgornji pesmi, govorile o njej. Verjela je, da magija obstaja ter se skriva v poeziji.

Afroditi

Zdaj beži,

a kmalu bo v lov planila.

Ni ji mar darov, a jih bo dajala.

Zdaj ne ljubi – kmalu ji bo ljubezen

voljo zlomila. (Piwkowska, str. 39)

Pesem je prejela v paketu, na katerem je pisalo Od Sapfo (v resnici ji ga je podarila babica).

Pesem je bila Frančiški zelo všeč in je v njej celo zaznala pridih »Za M«. Menila je, da tudi on pred njo beži ter ji ne vrača ljubezni. Verjela pa je, da je boginja ljubezni – Afrodita na strani vseh zaljubljenecv, torej je zagotovo tudi na njeni.

Lepo hčer imam,

podobno na pogled zlatim cvetlicam,

ljubljeno Kleido:

v zameno zanjo

ne bi vzela niti vse Lidije ne očarljive ... (prav tam, str. 40)

Še ena Sapfina pesem. Ta je bila Frančiški zelo pri srcu, ker jo je spomnila na mamo. Predstavljala si je, kako ji mama bere besedilo pesmi, in vedela je, da tudi nje mama ne bi zamenjala za nič na svetu.

Wisława Szymborska, ena izmed Frančiškihin najljubših pesnic, je nekega dne prispela v

Varšavo brat svoje pesmi. Frančiška jo je šla skupaj s sošolci poslušat. Občudovala je njeno lahkotnost in prijaznost ter njen odnos do poslušalcev. Ko je pesnica začela prebirati svojo poezijo, se je Frančiški zdelo, kot da bi okolica izpuhtela. Začutila je povezanost s pesnico. Szymborska je prebrala tudi pesem Radost pisanja:

Kam teče ta napisana srna skozi napisan gozd?

Mar pit k napisani vodi,

Ki bo odtisnila njen smrček kot indigo papir?

Zakaj dviga glavo, ali kaj sliši?

Oprta na štirih nogah, sposojenih od resnice,

Izpod mojih prstov striže z ušesi.

Tišina – tudi ta izraz šelesti čez papir

In razgrinja veje,

Ki so tu zaradi besede »gozd«

Torej tak je svet.

Ki mu pišem samostojno usodo?

Čas, ki ga vežem z verigami znakov?

Bivanje, na moj ukaz neimenljivo?

Radost pisanja,

Možnost ohranjanja.

Maščevanje umrljive roke. (prav tam, str. 76)

Ob poslušanju pesmi je Frančiška res občutila svojo in pesničino radost.

3.6.3 Frančiška kot pesnica

Frančiška je svojo prvo pesem napisala po maminem odhodu v bolnišnico. V njej je izrazila skrb in ljubezen do matere. Tako zelo si je želela, da bi se mama vrnila domov. Prevzemale so jo strahotne slutnje v zvezi z njeno boleznijo. Kasneje jo je z obiskom presenetila babica in jo odpeljala na svoj dom.

Nočem, da bi umrla.

Tako zelo te rada imam,

da bi zate vse življenje

pila ribje olje.

Samo nočem, da bi umrla. (prav tam, str. 13)

Sledi njena prva ljubezenska pesem:

Za M.

Razpletam zeleni klobčič niti

in ti podarjam njen konec.

Zeleni fant, pojdi z mano tja,

kjer ni bil še nihče.

Po trati bova tekala in štela ovčke sanj.

Zeleni klobčič niti je najdragocenejša reč,

ki jo imam. (Piwkowska, str. 29)

Pesem je Frančiška napisala po prebiranju Sapfinih pesmi. Napisala jo je za simpatijo, fanta z imenom, ki se začne na črko M. V prvih dveh verzih govori o zelenem klobčiču niti. Sklepam, da tu misli svojo mladost. Podarja mu konec niti, ker si želi svojo mladost preživeti z njim. Skupaj bosta sanjarila. Sprva sem sklepala, da je pesem namenjena njenem najboljšemu prijatelju Matevžu. Potem pa sem odkrila, da je bila mladenka zaljubljena v Martina, ampak ni bila edina. Vanj je bilo zaljubljenih veliko deklet, saj je bil vendar najlepši in najpostavnejši fant na šoli. Ko je pesem napisala, je Frančiška kar zardela, saj od sebe ni pričakovala takih čustvenih besed.

Tako mi je črno, temno, nočno.

Dedek, množica z vseh strani zevlje!

Okrog vratu obešam nemočno

koralde, grudice moje zemlje.

Babica, k ognju so stopili levi.

Nič nas ne reši, nič ne sprosti.

Morda nas dosežejo dnevi,

če dam jim koralde s svojih grudi?

Vržem jih nazaj: levom, volkovom.

Vržem predse: tišini, travi.

Mati, počakaj! Mati, samo

v temo ne hodi. Sanjaj v javi.

Črni kiti bom darovala,

Obvaruj me, temni Bog, hvala!

Črni, zaviti, zlovoljni

Kiti odrežem, na snidenje v vojni! (prav tam, str. 49)

Frančiškina prva rimana pesem. V nasprotju s prejšnjo pesmijo v tej zaznamo njeno stisko, pravi, da se počuti črno, temačno, ogroženo. Mater prosi, naj ne hodi v temo, naj ne umre. Za njeno ozdravitev bi dala vse. Na koncu obljublja, da se bo borila.

3.6.4 Frančiškini podporniki

Frančiško je pri branju in pisanju podpirala babica Eva. Dovolila ji je ostati v knjižnici do poznih ur. Pomagala ji je iskati pesnice in ji kdaj celo pošiljala »skrita« sporočila, kjer se je izdajala za antično pesnico Sapfo. Frančiški je tovrstna podpora veliko pomenila. Babica jo je celo naučila brskati po spletu – da, babica je to učila najstnico. Tako je lahko Frančiška pesnice iskala tudi preko spleta in ji ni bilo več treba hoditi v knjižnico in tam sedeti ure in ure.

Frančiškin talent za pesništvo so podpirali tudi njeni sošolci. Mnogo njenih prijateljev je prišlo poslušat njen nastop. *»Ko je končala recitirati pesem, je za kratek hip, ki je v njenih očeh trajal celo večnost, zavladata popolna tišina. Potem pa se je razlegel aplavz. To ni bil običajen, vljudnostni aplavz. Ta gromki aplavz namenjen njej. Na lepem je pred seboj zagledala Sorajo, povzpela se je na oder in jo močno objela.«* (prav tam, str. 179)

Prijateljica Soraja je Frančiški veliko pomenila. Bila je priseljenka. Sošolci so se ji posmehovali, ker ni znala poljščine in se z njimi ni mogla sporazumevati. Frančiška in njeni prijatelji so se odločili, da ji bodo pomagali pri učenju poljščine in pri ostalih predmetih.

Frančiška na tekmovanju ni navdušila samo prijateljev, temveč tudi žirijo: *»Žiranti so se ji nasmihali, eden od njih pa ji je z zagonetnim izrazom na obrazu rekel: 'Zapomni si, Frančiška, kdor je bil vsaj enkrat v življenju deležen takšnega aplavza, ne bo nikoli več nedolžen. Slišati ga boš hotela vedno znova.' Frančiška je bruhnila v smeh. Niti sanjalo se ji ni, za kako preroške se bodo izkazale te besede.«* (prav tam, str. 179)

Tako je mlada pesnica prejela posebno nagrado za najboljšo pesem večera.

Med vsemi prijatelji pa je bil na Frančiško najbolj ponosen Matevž. Ta je bil njen najboljši prijatelj in je bil vanjo tudi zaljubljen. Velikokrat se ji je približal in jo s čim razveselil. *»Menila je, da mora brati tudi pesnike, če hoče kdaj pisati res dobre pesmi. Zdaj, ko je vedela za Sapfo, Hildergardo, Wislawo, Halino, Sylvio, Anno in Emily, si je lahko privoščila Norwida. Stisnila se je k robu velikega rdečega kavča, ki je stal tik pred kaminom, in prav tam jo je našel Matevž, ki*

je v knjižnico prikorakal z Gombrowiczevim *Trans-Atlantikom*. Menda naj bi prišel brat, ampak v resnici je prišel zato, ker je upal, da bo tam našel Frančiško. Sedel je zraven nje in ji knjižico iztrgal iz rok. Polistal je po njej, se na lepem potihoma zahihital, potem pa dobro razpoložen začel brati /.../« (prav tam, str. 200–201)

Fant je verjel v njen pesniški talent in tako je Frančiško prepričal, da se je prijavila na pesniško tekmovanje: »Prebrala boš svojo pesem. Pozanimal sem se, ali lahko nastopijo tudi mlajši. Rekli so, da lahko, pravilnik tega ne preprečuje, ker ga sploh ni.« (prav tam, str. 174)

Po koncu tekmovanja je dekle prejelo najlepšo pohvalo prav od Matevža. »Čudovita si bila, Frančiška,« (prav tam, str. 179) ji je rekel med tesnim objemom. Bila mu je bila zelo hvaležna.

3.6.5 Družinski odnosi

3.6.5.1 Frančiška in mama

Frančiškina mati je zbolela za krvnim rakom (levkemijo). Dekle je bilo zaradi njene bolezni zelo nesrečno: »Frančiška ni hotela biti Frančiška. Odvisno od razpoloženja si je tega želela bolj ali manj. Raje bi bila Matilda, Rebeka de Winter ali Scarlett O'Hara. Tistega dne pa, ko je rešilni avtomobil mamo dopeljal v bolnišnico, je začutila, da noče biti ne Matilda, ne Rebeka in ne Scarlett. Najbolj na svetu si je želela le, da ne bi bila Frančiška.« (prav tam, str. 9) Ni vedela, h,,,,,ni, koga naj pokliče. Morda bi morala poklicati svojega najboljšega prijatelja Matevža? Ampak kako bi ji lahko pomagal? Saj je bil vendar še bolj neroden od nje.« (prav tam, str. 9)

Frančiška ni mogla nehati misliti na mamo, imela je oblečeno njeno jopico, dišečo po njenem parfumu. »Zelo jo je skrbelo za mamo, obraz je potopila v jopico, ki je blago dišala po njenem parfumu. Skozi okno je prodiral mestni hrup, skozi steno je slišala sosedov televizor, doma pa je vladala tišina.« (prav tam, str. 12) Dekle si je tako zelo želelo mamine vrnitve, hkrati pa so jo preplavljale strahotne slutnje. V roke je pograbila svinčnik in začela pisati pesem: »Kot da bi se naokrog razpredle čarovniške moči, v katere ni verjela. Vedela je samo to, da je mama v bolnišnici in da je iz žalosti in strahu napisala nekaj, kar spominja na pesem.« (prav tam, str. 13)

Ko je Frančiška zagledala svojo bolešno mamo v bolnišnici, je bila preplašena in zaskrbljena. »Mama je bila zelo bleda, na čelu pa so se ji nabirale kapljice potu. Levo roko je imela priklopljeno na infuzijo. Ko je utrujena od močnega objema morala spet leči, so njeni čudoviti temni lasje prekrili ves vzglavnik. Frančiška se je prestrašila. Mame objemi niso nikoli tako utrudili! In še nikoli ni bila tako bleda.« (prav tam, str. 35) Frančiška je v sebi zadrževala jok in malo morje besed in pritožb, a ko se je zavedela mamine utrujenosti, je jezik raje zadržala med

zobmi. »Pomislila je, da si svoje lepe in dobre mame noče zapomniti take, kot je zdaj. Spominjati se hoče, kako se bosi sprehajata po morski obali in se smeje umikata valovom. Spominjati se hoče njunega zadnjega skupnega božiča, ko sta po Veronikinem in Markovem odhodu ležali pod jelko, grizljali ostanke medenjakov s krožnika, ki je počival na preprogi, in listali po knjigah, dišečih po novem.« (prav tam, str. 162)

Frančiška se je spominjala srečnih dni iz časa pred materino boleznijo.

3.6.5.2 Babica Eva in Frančiškina mama Nataša

»Eva ni nikoli verjela v gotovost, verjela je v spremembo. Menila je, da če je v življenju sploh kaj gotovo, je to sprememba. In da je sprememba, ne glede na to, kako neprečakovana in neprijetna že je, ponavadi koristna. Eva je oboževala potovanja. Nikjer ji ni uspelo pognati korenin.« (prav tam, str. 91) Taka je bila Frančiškina babica.

Ko je Nataša odraščala, je bila Eva samska ženska, zaposlena kot scenaristka v lokalnem gledališču. Tam je preživljala večino dni in noči; ko pa ni bila v službi, je doma popivala. Ko je delala v gledališču, je bilo dekle v bližnji kavarni in bralo knjige ali pa spremljalo gledališke igre; ko je bila Eva pijana, je moralo plačevati račune, sicer bi jima nenehno izklapljali elektriko in telefon. Ko je bila mati v službi, je morala Nataši poiskati izgubljene kovance po stanovanju in se odpraviti v trgovino po hrano, da sta sploh imeli kaj jesti. Tako otroštvo je Natašo zaznamovalo, očitno ji je primanjkovalo prave ljubezni.

Ko je Nataša spoznala dvajset let starejšega moškega, poročenega kirurga, se je odselila od doma. »Nataša jo je močno prizadela. Dvajset let je živela v prepričanju, da svoji hčeri pomeni vse. Da si ne bi mogli biti bližje. Nato pa na lepem! Sprememba. Ta sprememba pa je vseeno imela tudi pozitivno plat. Eva je skoraj čez noč pustila alkohol. Če je že ostala brez hčere, je hotela obdržati vsaj svoje življenje.« (prav tam, str. 97)

Kljub vsemu je Evo zelo prizadelo, ko je izvedela za hčerino hudo bolezen, spet se je napila. »Babnica je ležala vznak z na široko odprtimi usti, na tleh ob postelji pa sta bila prevrnjen kozarec in prazna steklenica viskija.« (prav tam, str. 89)

3.6.5.3 Frančiška in babica

Ko sta se Frančiška in njena babica Eva spoznali, sta si bili popolni tujki. Eva je za svojo vnukinjo namreč izvedela malo pred njunim prvim srečanjem, saj jo je Frančiškina mama poklicala s prošnjo, naj poskrbi za najstnico. Babica in Frančiška nista bili veliko skupaj. Eva je bila namreč zaposlena v gledališču, ki je od nje včasih zahtevalo celodnevno ali celo nočno delo, Frančiška

pa je obiskovala srednjo šolo. Šele čez čas sta se bolje spoznali; Eva je začela opazovati Frančiško, ugotovila je, da rada bere pesmi. »'Imam pa zato jaz nekaj zate. Pošiljko od Saffo.' Frančiški je vzelo dih. 'Kako neki? Saffo vendar že več kot dva tisoč let ni več. Umrla je med leti 604 in 590 pred našim štetjem!' Frančiška je bila ponosna na svoj dobri spomin, babnica pa ji je namenila skorajda občudujoč pogled. 'Pa kaj potem? Prejela sem pismo z onega sveta. S sveta, na katerem živi Saffo. Pa saj vi, današnja mladina, verjamete v magijo, čarovnike in teleportacijo. En majcen tatič Hermes se je teleportiral in mi prinesel tele pesmi,' je rekla in Frančiški podala zvitek papirja.« (prav tam, str. 37–38)

Na predbožično jutro je Frančiška babici v zameno podarila pesem, ki jo je napisala zanjo:

Pesek je črn, sipek, slan,

Smrt dva obraza, jaz dva doma imam.

Smrt je vitez ali lastnik,

Namesto postelje trdi senik,

Namesto doma črni vrtič,

Kjer na vrata žalosti trka ptič.

Moja babica nebabica, molitvenih besed ne znam.

Smrt se mi nasmiha, ocenjuje, kakšne mere imam.

Morda pa, če bi znala očenaš na pamet

Zdaj v mraku ne bi tekala skoz snežni zamet? (prav tam, str. 164)

V pesmi mlada pesnica govori o smrti. Boji se, da bo mama umrla. Svojo žalost izraža s črno barvo peska. Če bi znala moliti, bi mogoče lažje prenesla svojo stisko.

Po vseh neprijetnostih, ki sta jih babica in vnukinja preživeli skupaj, sta ugotovili, da sta si v resnici veliko bolj podobni, kot je sprva kazalo. Vzljubili sta druga drugo.

3.7 Roald Dahl: Matilda

3.7.1 Povzetek vsebine

Matilda je dekletce, ki se močno razlikuje od sovrstnikov. Je zelo inteligentna in ima nadnaravne sposobnosti, ki se jih sprva sploh ni zavedala. Že pri štirih letih, ko povprečen otrok še ne zna brati, je prebrala vse otroške knjige in se lotila knjig z mladinskega oddelka v mestni knjižnici. Ima duševno zaostale starše. V bistvu ne vem, če bi jim sploh lahko rekli starši, saj tega naziva niso vredni. Matildo zaničujejo že zaradi tega, ker je deklica, in mislim da tudi zaradi tega, ker

ji zaradi njenih inteligenčnih sposobnosti ne morejo slediti in je sploh ne razumejo. Oštevajo jo in ji grozijo zaradi stvari, na katere so običajni starši ponosni. Matilda jih zaman prepričuje, da so knjige zabavne, poučne, da branje knjig ne pomeni zapravljanja časa, temveč da se iz njih lahko marsikaj koristnega naučimo. Ko deklica nekje na sredini zgodbe spozna, da ima nadnaravne moči, jih uporablja v prid sošolcem, učiteljici Medici in sebi. Medica Matildo veskozi budno spremlja in občuduje v nasprotju z njenimi starši in ravnateljico Volovškarico. Že na začetku romana lahko ugotovimo, da je Matildin oče Pelin goljuf, ki se ukvarja s »prodajo« ukradenih avtomobilov. Skozi zgodbo lahko spremljamo njegovo goljufivo in pritlehno miselnost. Tako na primer ravnateljici Volovškarici za visoko ceno proda pokvarjen avtomobil, zatrjuje pa, da naj bi bil malo rabljen in odlično ohranjen. Roman se srečno konča. Volovškarico Matildin »duh« prežene iz mesta in prisili, da učiteljici Medici zapusti vse, kar ji je vzela. Matildina družina se zaradi policije, ki lovi goljufivega očeta, seli v Španijo in starši z nič kaj težkim srcem podpišejo izjavo, da predajajo svojo hčerko v posvojitev njeni učiteljici Medici. Mogoče je to edina dobra stvar, ki jo naredijo za Matildo. Deklica se pri svoji novi mami končno se počuti sprejeto in srečno.

3.7.2 Matilda bere

»Pred tretjim letom se je Matilda ob pregledovanju časnikov in revij, ki so ležali po hiši, naučila brati. Pri štirih je brala naglo in dobro in je seveda zahrepenela po knjigah. V tem razsvetljenem gospodinjstvu je bila edina knjiga nekaj, kar se je imenovalo Lahka kuha in je pripadalo njeni materi, in ko je Matilda predelala to reč od platnice do platnice tako, da je znala že vse njene recepte na pamet, je odkrila, da si želi kaj zanimivejšega.« (Dahl, 1990, str. 8)

Matilda je imela nadnaravne moči, veliko časa in veliko željo po znanju, zato je tako zgodaj začela brati. Bila je zares čudežni otrok. Branje ji je predstavljalo pobeg iz krute realnosti. Ko je očeta prosila za knjigo, potem ko je že ničkolikokrat prebrala mamino Lahko kuho, in ji oče ni ustregel, se je kar sama odpravila v mestno knjižnico. Tam ji je prijazno, a sprva nejeverno pomagala knjižničarka Felčeva, ki je v deklici kmalu prepoznala njeno iskreno ljubezen do knjig in branja, ki jo pri otrocih v tako zgodnjih letih zelo redko zasledimo.

»Pot ji je vzela komaj 10 minut, tako da je mogla po dve čudoviti uri tiho sedeti sama zase v kakšnem udobnem kotu in požirati knjigo za knjigo.« (prav tam, stran 9)

»Bilo je prijetno, če si je odnesla tja gor kakšen vroč napitek, da jo je grel, medtem ko je sedela in brala v tihi sobici popoldansko prazne hiše. Knjige so jo odnašale v nove svetove in jo seznanjale s presenetljivimi ljudmi, ki so živeli razburljiva življenja.« (prav tam, str. 16)

Matilda, še ne šestletna deklica, je tako rada obiskovala knjižnico zato, ker je tam nihče ni

preganjal in je bilo vzdušje povsem drugačno kot doma. Kasneje si je namesto vsakdanjega obiska knjižnice izposodila cel voziček knjig, ki jih je želela prebrati doma. Še posebej je ljubila brati v svoji sobi, ko ni bilo v hiši nobenega in je imela mir.

3.7.3 Odziv okolice na Matildino branje

»Očka,' je rekla, 'Misliš, da bi mi lahko kupil kakšno knjigo?'

'Knjigo?' ji je rekel on. 'Le čemu si želiš sakramensko knjigo?'

'Da bi jo brala, očka.'

'Kaj za božjo voljo je narobe s tevejčkom?'

Ljubek tevejček s tridecimetrskim zaslonom imamo, ti pa me prideš prosit za knjigo!« (prav tam, str. 8–9)

Matildo starši vseskozi silijo, da gleda televizijo, knjige jih ne zanimajo. Navajeni so vsakodnevne rutine: služba, popoldanska tombola, pogreta večerja iz aluminijastih posodic in gledanje televizije.

»Brala je naprej, njen oče pa je ob tem kdove zakaj pobesnel. Mogoče mu je jeza prekipela zato, ker jo je videl uživati ob nečem, kar je bilo zunaj njegovega dosega. /.../

'Kaj je ta šund?' je rekel in ji izpulil knjigo iz rok.

'To ni šund, očka, to je nekaj lepega, Rdeči poni. Napisal ga je neki Američan, John Steinbeck. Zakaj ga ne bi poskusil brati? Všeč ti bo.' /.../

'Ne, očka, to je lepa knjiga, častna beseda, gre za...'

'Ne maram vedeti, za kaj gre,' je zarobantil gospod Pelin. 'Sicer pa sem do grla sit tvojega branja. Poišči si že kakšno koristno delo.'

S strašljivo naglico je začel divje trgati iz knjige prgišča listov in jih lučati v koš za papir. /.../

'Kako si drzne – ko da je ponovil z vsakim iztrganim listom – kako si drzne brati knjige, ko pa jih jaz ne morem! Kako si drzne!'

'To je knjiga iz knjižnice!' je kriknila Matilda. 'Ni moja! Moram jo vrniti gospe Felčevi!'

'Torej boš morala kupiti drugo, a ne?' je rekel oče, vseskozi puleč liste. 'Morala boš hraniti žepnino, dokler je ne bo dovolj v prašičku, da boš svoji ljubi gospe Felc kupila novo knjigo, a ne?' S temi besedami je odvrigel v koš še prazne platnice in odkorakal iz sobe, medtem ko se je tevejček drl naprej.« (prav tam, str. 31–34)

Ko je imel Pelin, Matildin oče, slab dan, ga je zmotilo hčerino tiho branje. Iz rok ji je izpulil Steinbeckovega Rdečega ponija in jo, kljub Matildinim prošnjam, naj tega ne počne, raztrgal na majhne koščke. Dogodek prikaže Pelina v njegovi pravi podobi, neukega, vase zaverovanega goljufa, ki je brez trohice spoštovanja do hčerke in knjig. Zaznamo neke vrste ljubosumje, ker

Matilda lahko bere knjige, on pa ne.

»Od otrok, to gotovo vesta,« je začela Medica, »ne pričakujemo, da bodo takoj po prihodu v prvi razred že znali brati, pisati in se poigravati s številkami. Tega sedemletni otroci ne znajo. Matilda pa vse to zna. In če ji smem verjeti ... /.../ Mogoče se je res zlagala. Mogoče imata po hiši polne police knjig. Tega pač ne morem vedeti. Mogoče sta velika bralca.«

'Jasno, da bereva,' je odvrnil Pelin. 'Ne bodite no trčeni. Vsak Avto in Motorevijo prebereva od prve do zadnje strani.'

'Vajina hčerkica je prebrala neverjetno veliko knjig,' je rekla Medica. 'Pa me je preprosto zanimalo ali imajo v njeni družini radi dobro literaturo.'

'Midva se ne zamujava z branjem knjig,' je rekel Pelin. 'Od sedenja na zadnjici in branja povestic se ne da živeti. V tej hiši nimamo knjig.' /.../

'Jasno, da sem vedela, da zna brati,' je rekla Matildina mati. 'Življenje si zapravlja v sobi zakopana v trapaste knjige.'

'Pa se vam ne zdi skrajnje zanimivo,' je rekla Medica, 'da sedemleten otroček prebira dolge romane Dickensa in Hemingwaya, namenjene odraslim.' /.../

'Lep videz je pomembnejši od knjig, gospodična Meden.'

'Pišem se Medica.'

'Poglejte mene,' je rekla Pelinova. 'Potem pa še sebe. Vi ste za literaturo, jaz za lepo sem frizuro.'«
(prav tam, str. 78–80)

Matildina učiteljica Medica je obiskala dekličine starše ravno v času, ko so na televiziji gledali priljubljeno limonadasto nadaljevanko. Ker jih je prekinila pri priljubljenem opraviilu, so bili nejevoljni. Hotela jim je dopovedati, kako izjemno deklico imajo, a je naletela na neodobravanje, zaničevanje. Spoznala je, da Pelinovi hlastajo za denarjem, živijo prazno življenje, edina literatura pri hiši je bila avtomobilska revija. Gospa Pelin je učiteljico podučila, da je videz pomembnejši od knjig. Medičin poskus, da bi prepričala starše, da je njihov otrok nadpovprečno inteligenten, je bil zaman. Nato je sklenila prepričati ravnateljico o Matildinih sposobnostih, tako da ji je dovolila poučevati svoj razred za en teden. Toda Volovškarica ni želela opaziti razlike med Matildo in ostalimi otroki. Z deklico se je prerekala o Dickensovi knjigi *Nicolas Nickleby* in bila jezna, da ji je otrok pred razredom »uničeval« avtoriteto.

Tudi knjižničarka Felčeva je občudovala Matildo, ki je hodila vsak dan popoldne, ko je bila sama doma, brat v knjižnico.

»Edini gib male bralke je bil občasen vzdig roke, kadar je obrnila list, in Felčeva se je počutila žalostno vsakič, ko je prišel čas, da stopi tja čez in reče deset do petih je, Matilda.« (prav tam,

str. 12)

Felčeva je bila prepričana, da je deklico njena mama pospremila do knjižnice in jo spodbujala k branju, a se je motila.

»Ne ve, da hodim k vam.«

'To pa gotovo ni prav. Mislim, da bi jo morala vprašati.'

'Rajši je ne bi,' je odvrnila Matilda. 'Ne spodbujaj me k branju knjig. Oče pa ni nič boljši od nje.'
(prav tam, str. 12)

3.7.4 Matilda se upre nasilju

Matilda v romanu doživlja veliko odkritega in prikritega nasilja, ki se mu na začetku ne zna upreti. Potem pa se staršem maščuje za njihovo obnašanje, obsojanje in preziranje. Tako očetu zalepi klobuk na glavo, ker je uničil njeno knjigo iz knjižnice. Maščuje se tudi ravnateljici Volovškarici, ker je ustražovala razred ter ukradla premoženje učiteljici Medici. V kozarec pričara žabo, sošolce, ki so leteli skozi okno, pa preusmeri nazaj v razred. Doseže, da »duh« pokojnega Medicinoga očeta Magnusa na tablo napiše: »Agata, vrni Milenci plačo, vrni ji hišo. Nato se poberi od tod. Če ne, pridem in opravim s teboj, kakor si ti opravila z menoj. Opazujem te, Agata.« (prav tam, str. 182) Takrat zaprepadena Volovškarica za zmeraj odide, Medici pa zapusti vse, kar ji pripada.

Menim, da so bile prav knjige tiste, ki so Matildi dajale moč in seveda znanje, ki ga je pri vseh coprnijah potrebovala.

4 ZAKLJUČEK

V 1. poglavju raziskovalne naloge smo predstavili pomen branja in biblioterapijo, v nadaljevanju pa smo analizirali vseh sedem izbranih romanov, v katerih literarne osebe berejo: Bralec, Nočni vlak v Lizbono, Fahrenheit 451, Krasni novi svet, Krive so zvezde, Frančiška, Matilda.

Z opravljeno analizo del smo potrdili oziroma ovrgli hipoteze, ki smo si jih zastavili.

1. hipoteza: Literarne osebe v romanih berejo, ker imajo v življenju težave.

Hipotezo smo potrdili pri vseh romanih, razen pri Bralcu. V tem romanu Michael ni bral zaradi osebnih težav, temveč ga je k branju »prisilila« Hanna. Želela je, da ji pred vsakim spolnim odnosom bere. Šele proti koncu romana izvemo, da je bila nepismena.

V ostalih romanih pa so bili glavni liki v stiski, težavah in (tudi) zaradi tega so brali. Frančiškina mati je zbolela za rakom in je morala na zdravljenje v bolnišnico, zato je bila deklica prisiljena živeti pri babici, katere prej sploh ni poznala. Potrebovala je kar nekaj časa, da jo je sprejela kot babico. Ves čas pa je pogrešala svojo mamo in se bala, da jo bo izgubila. Poleg tega je imela Frančiška tudi ljubezenske težave. Branje pesmi ženskih pesnic (in tudi pisanje lastnih pesmi) ji je pomagalo pri soočanju s preizkušnjami.

V romanu Krive so zvezde je Hazel že od svojega trinajstega leta bolehal za pljučnim rakom. Dihala je lahko s pomočjo aparata. Pogosto je morala na zdravljenje v bolnišnico. Ni imela veliko prijateljev, večino časa je prežдела v svoji sobi in prebirala knjige ali pa gledala televizijo. Posebno veliko ji je pomenila knjiga Vladar vseh bolezni, ker ni dajala lažnega upanja.

Matilda je že od nekdaj čutila, da ne spada v svojo družino, v kateri so pomembni denar, hitra hrana, gledanje televizije ... Starši so nad njo izvajali tudi nasilje. Z branjem knjig se je lahko umaknila iz krutega vsakdana v svet domišljije, v katerem se je počutila varno in srečno.

Težavno otroštvo je imel tudi John oziroma Divjak iz romana Krasni novi svet. H knjigam (Shakespearjevim Zbranim delom) se je zatekel, ker ga je mati zavračala, ker je sovražil moške, ki so hodili k njej, tudi sovrstniki ga niso marali in so ga zmerjali, ker je bil drugačen od njih in ker je bila njegova mama lahka ženska. Počutil se je kot izobčenec.

V romanu Krasni novi svet je Montag začel brati knjige, kljub temu da je bilo to prepovedano. V delih je iskal odgovore za svoje težave z ženo; z njihovo pomočjo je poskušal znova poiskati smisel svojega življenja, srečo. Želel je odkriti, zakaj so bili nekateri zaradi knjig pripravljeni

tudi umreti.

Tudi v romanu Nočni vlak v Lizbono gimnazijski učitelj latinščine, grščine in hebrejščine Raimund Gregorius ni bil srečen. Tega se je zavedel šele po srečanju s skrivnostno neznanko. Spoznal je, da mu čas beži, on pa ima dolgočasno in predvidljivo življenje. Po naključju mu je prišla v roke knjiga Portugalca Amadea Inácia de Almeida Prada in odločil se je, da bo odpotoval v Lizbono.

V Bralcu je mladoletni Michael spoznal Hanno, žensko v zrelih letih. Z njo se je spustil v ljubezensko razmerje. Vendar je vsakič želela, da ji je pred spolnim odnosom bral, in Michael ji je z veseljem ustregel. Ko je bila v zaporu, ji je poskušal pomagati in krajšati čas, tako da ji je pošiljal kasete, na katere je posnel svoje glasno branje romanov.

2. hipoteza: Branje izboljša življenje bralcev v romanih.

Tudi to hipotezo smo potrdili pri vseh romanih, razen pri Bralcu.

Branje je odločilno vplivalo na Montagovo življenje. Čeprav je prav zaradi branja izgubil ženo, službo, zažgali so mu hišo, postal je celo morilec in mu je grozila smrt, pa je začel razmišljati o svojem življenju, vrednotah, spoznal je nove prijatelje.

Hazel je branje pomagalo premagovati strah pred smrtjo. Zaradi knjige Vladar vseh bolezni je z mamo in Gusom odletela v Amsterdam, da bi se tam srečala s pisateljem.

S pomočjo branja (in pisanja pesmi) se je Frančiška lažje spopadla z žalostjo zaradi materine bolezni in z drugimi problemi.

John se je poistovetil s prebranim, pogosto se je izražal kar s pomočjo Shakespearjevih verzov, čeprav jih ni povsem razumel.

Branje Michaelu življenja ni izboljšalo in ne olajšalo. Hanni je bral le zato, da je ohranjal njuno ljubezensko zvezo, ki ga je osrečevala. Samo branje mu ni pomenilo veliko. Bral je, ker je moral. Če pogledamo njegovo življenjsko zgodbo, lahko rečemo, da mu je branje prej uničilo življenje, kot pa ga izboljšalo, saj se je ves čas obremenjeval z mislimi o Hanni in njunem razmerju. Zaradi tega si tudi ni mogel ustvariti prave družine in nikoli ni bil zares srečen.

Po zaslugi Pradove knjige Zlatorez besed (in srečanja z neznano Portugalko) je Gregorius pustil službo in odpotoval v Lizbono. Tam je bral Pradovo knjigo, raziskoval njegovo življenje, hkrati

pa je spreminjal tudi sebe.

Tudi Matildi je branje izboljšalo življenje. Zaradi branja in računanja ki se ga je naučila iz matematičnih učbenikov, je pritegnila pozornost učiteljice Medice. Na koncu jo je ta celo posvojila.

3. hipoteza: Najbližji bralce v romanih pri branju spodbujajo in jih tudi zaradi branja cenijo.

Hipotezo smo potrdili le delno.

Frančiški je babica je pomagala z brskanjem po internetu, ji podarjala knjige in pesniške zbirke, poslušala njene pesmi. Pri branju in ustvarjanju je dekle spodbujal tudi njen najboljši prijatelj Matevž. Prijavil jo je celo na tekmovanje mladih pesnikov.

V Lizboni se je Gregorius zdel ljudem, s katerimi se je srečeval, tudi zaradi branja Pradove knjige zanimiv. Pomagali mu odstirati tančice s Pradovega življenja.

Montagu so žena, njene prijateljice, poveljnik požarnikov, družba skušali preprečiti branje knjig. Bilo je prepovedano. Faber in intelektualci, ki jih je spoznal ob koncu zgodbe, pa so Montaga podpirali in skupaj so kovali načrte o reformaciji družbe.

Michaelova družina ni vedela, da fant bere, zato ni mogla nanj vplivati. Hanna pa je Michaela spodbujala, da ji je bral leposlovna dela, ker je bila nepismena.

Starši niso imeli nič proti Hazelinemu branju, spodbujali so jo in jo vozili v knjigarne, ji kupovali knjige ... Vendar so si želeli, da bi njihova hčerka imela bolj najstniško in uporniško življenje.

V romanu Krasni novi svet je bilo branje nesprejemljivo. Že dojenčke so instrumentalno pogojevali proti branju knjig. Vendar pa je John, ki je v civilizirano družbo prišel iz indijanskega rezervata, prebiral Shakespearja. Nad tem je bil navdušen zlasti Helmholtz, čeprav se je ob nekaterih verzih smejal in tako Johna užalil. Lenina pa Shakespearjevih verzov sploh ni razumela.

Matilde starši pri branju niso podpirali. Metali so ji polena pod noge. Njeno vedoželjnost in veselje do branja pa sta občudovali knjižničarka in učiteljica Medica.

4. hipoteza: Bralcem v romanih pomeni branje tudi navdih za lastno literarno ustvarjanje.

Hipotezo smo le delno potrdili.

Frančiška je zaradi prebiranja poezije in notranjih stisk tudi sama začela pisati pesmi. Michael je po Hanninem samomoru napisal knjigo in vanjo zbral spomine na vse, kar sta skupaj doživela. Na tak način se je poslovil od nje.

Montag sicer ni pisal knjig, a je nekatere dele Svetega pisma znal na pamet. Tudi njegovi novi prijatelji, h katerim se je zatekel pred preganjanjem, so se naučili knjige na pamet. Potem pa so jih zažgali, da jih ne bi odkrili. Ko bo svet drugačen, bodo lahko knjige spet napisali.

Gregorius bere, piše pisma, a ne literarno ustvarja. Na koncu zgodbe obljublja, da bo napisal zgodovino portugalskega odporniškega gibanja, če bo zdrav. Prav tako ne pišejo pesmi ali romanov Matilda, Hazel in John.

Pred odločitvijo za temo raziskovalne naloge pri branju romanov nisva bili tako pozorni na bralce v romanih. Med branjem izbranih romanov pa sva razmišljali o tem, kako je branje literarnim osebam spreminjalo življenje, s pomočjo knjig so se lažje spopadali s težavami, na katere so naleteli v svojem življenju. Všeč nama je bilo, da se bralci v romanih niso podrežali večini. Sklenili so, da bodo o svoji usodi odločali sami, s pomočjo knjige so odšli včasih tudi na bolečo pot odkrivanja samega sebe. Tudi mi, bralci literarnih del, lahko najdemo v besedilih uteho, lahko nam ponudijo izhod iz stiske, imajo torej tudi terapevtsko vlogo.

V prihodnosti bi bilo zanimivo analizirati še druge romane, tudi romane slovenskih pisateljev, v katerih literarne osebe berejo, in jih med seboj primerjati. Lahko bi primerjali mlade bralce z odraslimi bralci v romanih. Prav tako bi bilo zanimivo pisati tudi o drugih temah in motivih v izbranih romanih.

»Če ti obrobijo papir, piši čez rob.« (Juan Ramón Jiménez, v Bradbury, 2004)

VIRI IN LITERATURA

Bradbury, R. *Fahrenheit 451*. Ljubljana: Delo, 2004. ISBN 961-6332-47-3.

Bratož, I. Strast plemena bralcev in njene koristi. *Delo* (online). Ljubljana, Delo, 1. 12. 2019.

(Citirano 3. 4. 2021). Dostopno na naslovu:

<https://www.delo.si/kultura/knjiga/strast-plemena-bralcev-in-njene-koristi/>

Dahl, R. *Matilda*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1990. ISBN 89-11-04051-1.

Green, J. *Krive so zvezde*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2012. ISBN 978-961-01-2794-9.

Huxley, A. *Krasni novi svet*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2016. ISBN 978-86-11-16689-6.

Jelen, T. *Biblioterapija v socialnopedagoškem delu*. Diplomsko delo. Ljubljana, 2013. (Citirano

3. 4. 2021) Dostopno na naslovu: [http://pefprints.pef.uni-lj.si/1698/1/Tamara Jelen-](http://pefprints.pef.uni-lj.si/1698/1/Tamara%20Jelen-Biblioterapija%20v%20socialnopedago%C5%A1kem%20delu%20(diplomsko%20delo).pdf)

[Biblioterapija v socialnopedagoškem delu \(diplomsko delo\).pdf](http://pefprints.pef.uni-lj.si/1698/1/Tamara%20Jelen-Biblioterapija%20v%20socialnopedago%C5%A1kem%20delu%20(diplomsko%20delo).pdf)

Košir, M. O biblioterapiji. *Jana: Biblioterapija: Kdor bere, je frajer*, 2004, priloga revija Jana: posebna izdaja, str. 4–15.

Kovač, M. *Berem, da se poberem*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2020.

ISBN 978-961-01-5965-0.

Mercier, P. *Nočni vlak v Lizbono*. Radovljica: Didakta, 2010. ISBN 978-961-261-139-2.

Piwkowska, A. *Frančiška*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015. ISBN 978-961-01-4055-9.

Schlink, B. *Bralec*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2001. ISBN 961-231-243-5.

Špoljar, M. Biblioterapija: prek branja k sebi. *Jana: Biblioterapija: zdravljenje z branjem: namesto tablet – knjige*, 2004, priloga revija Jane: posebna izdaja, str. 18–27.

Teale, O. On the Science of Bibliosmia: That Enticing Book Smell. *Interesting literature*.

(Citirano 9. 3. 2021). Dostopno na naslovu:

<https://interestingliterature.com/2017/07/on-the-science-of-bibliosmia-that-enticing-book-smell/>

Zabukovec, V. Biblioterapija v knjižnici (online). *Knjižnica*, 2017, letnik 61, številka 4, str. 23–

34. (Citirano 3. 4. 2021) Dostopno na naslovu:

<https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6727/6379>